

Directa

publicació quinzenal

Núm 395

Del 3/11 al 16/11 de 2015

2 €

www.directa.cat

El govern dificulta l'accés de gent amb problemes mèdics greus a les baixes laborals i les pensions

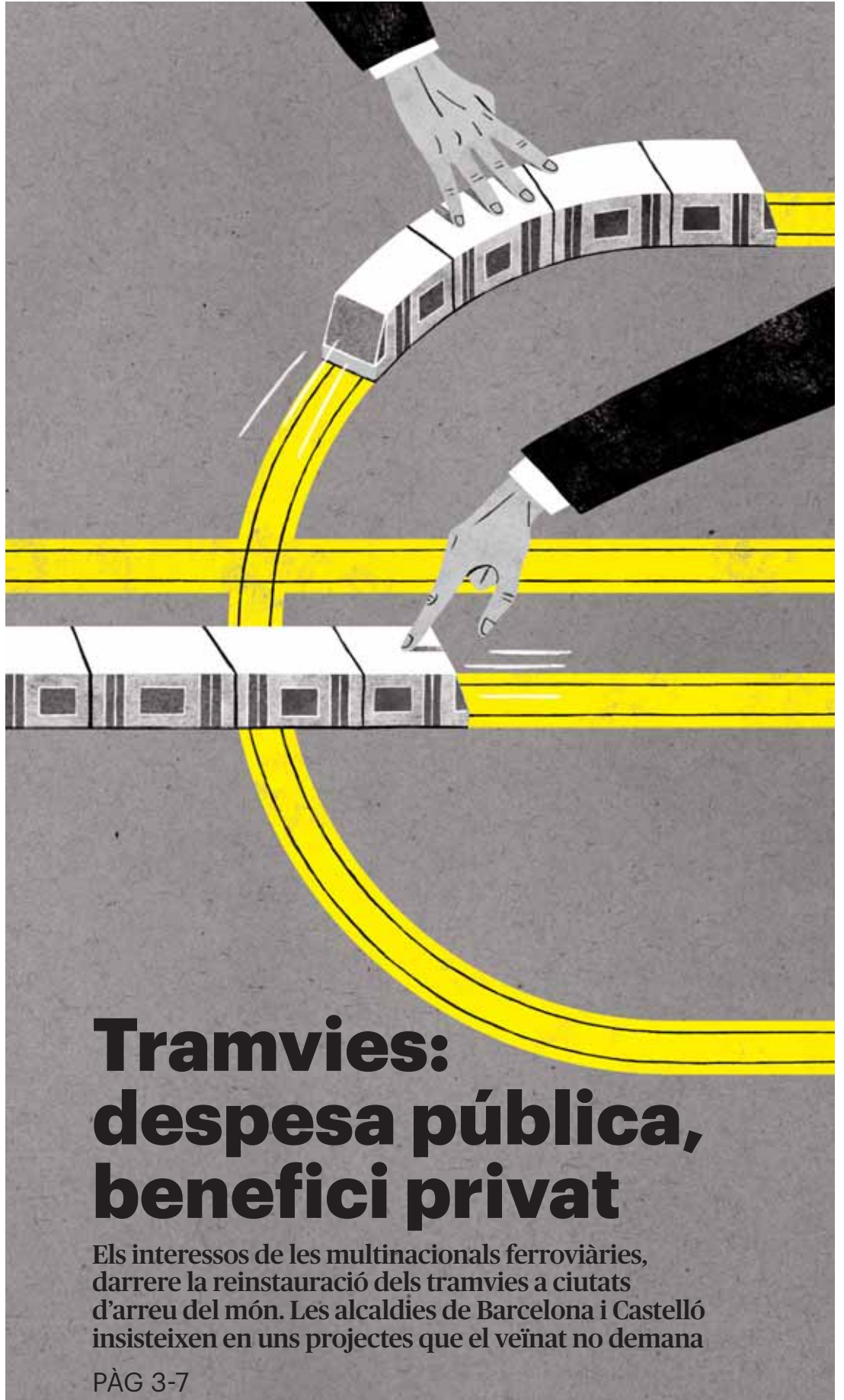
8-11

Entrevista a Lola López, antropòloga, sobre els efectes perniciosos dels estereotips

12-15

Augmenten els atacs racistes i els discursos explícitament xenòfobs a Alemanya

22-23

Tramvies: despesa pública, benefici privat

Els interessos de les multinacionals ferroviàries, darrere la reinstauració dels tramvies a ciutats d'arreu del món. Les alcaldies de Barcelona i Castelló insisteixen en uns projectes que el veïnat no demana

PÀG 3-7

/ RAUL SORIA

D Directa

publicació quinzenal

EDITA:
Associació per la Difusió Sense Límits (ADSL)
C. Riego núm. 37 baixos esquerra
08014 Barcelona
Tel: 935 270 982 / Mòbil: 661 493 117
directa@directa.cat
www.directa.cat

DIPÒSIT LEGAL: GI-1528-2005

LICÈNCIA CREATIVE COMMONS:
Reconeixement-No Comercial-Sense Obra
Derivada 2.5

Aquesta publicació intenta escriure amb
un llenguatge no sexista i no androcèntric

La Directa no comparteix necessàriament
les idees expressades als articles d'opinió

QUI SOM?

Estirant del fil
David Bou i Víctor Yustres
Al peu del canó
Marc Rude i Jesús Rodríguez
Miralls
Gemma Garcia
Cruïlla
Maties Lorente
Impressions
Adrián Crespo i Isabel Benitez
Roda el món
Oriol Andrés i Roger Suso
Poca Broma
Roger Pelàez
Expressions
Joan Gener
La indirecta
Alex Romaguera
Coordinació web
Manel Ros i Eloi Latorre
Audiovisuals
Sònia Calvó
Fotografia
Víctor Serri
Il·lustració
Ricardo Hermida
Correcció
L'asterisc
Edició
Ignasi Franch
Compaginació
Roger Costa Puyal
Disseny gràfic
Jose Téllez, Sergio Espin, Núria Ribes
i Hugo Cornelles
Gestió web
Talaios Koop.
Administració
Karminha
Difusió i Publicitat
Ferran Domènech
Comercial
Maties Lorente

CORRESPONSALIES:
Baix Llobregat, Berguedà, Barcelonès
Nord, El Camp, Girona, L'Horta, Manresa,
Maresme, Menorca, Osona, La Plana Alta,
Ripollès, Sabadell, Solsonès, Terrassa, Terres
de l'Ebre, Terres de Ponent, Vallès Oriental

CONTACTES:
General directa@directa.cat
Redacció redaccio@directa.cat
Cultura expressions@directa.cat
Subscripcions subscripcions@directa.cat
Publicitat publicitat@directa.cat
Distribució distribucio@directa.cat

Abraçar la vida amb l'economia solidària

Maties Lorente
@mtslorente

1 9.000 persones visitants, 199 entitats expositores, més de 70.000 ecosols bescanviats... Són les dades que resumeixen la IV Fira d'Economia solidària de Catalunya (FESC), que va tenir lloc els passats 23, 24 i 25 d'octubre al recinte de la Fabra i Coats de Barcelona. Qui passejara per l'espai durant aquells dies, però, es va trobar amb una realitat que les dades no expressen. La nau de l'antiga fàbrica tèxtil bullia d'activitat com quan els telers i les màquines encara funcionaven: no es teixien peces de cotó i llana, sinó que s'ampliava i es repuntava la xarxa d'economia solidària de Catalunya.

La DIRECTA, com no podia ser d'altra manera, hi va ser present. Durant la fira, vam participar a la trobada d'intercooperació organitzada per la FESC i a la xerrada que es va fer sota el títol *El dret a la informació: el periodisme crític*. També vam fer un esforç comunicatiu per cobrir l'edició d'enguany, amb un espai especial al web des del dijous 22 fins al diumenge 25 i una crònica de la fira que es va publicar el mateix dissabte 24.

A més de compartir informació i coneixement amb la resta d'agents del mercat social català, durant la FESC vam tenir l'oportunitat d'acostar-nos una mica més a la comunitat de lectores i subscriptores que, amb el seu esforç, sostenen un projecte com la DIRECTA. Com sempre, va ser molt gratificant rebre els comentaris de totes aquelles que feu possible un periodisme diferent, crític i autogestionat. Fins i tot aquells més crítics, que poden semblar negatius en un primer moment, però que, en el fons, són els que ens fan créixer. En aquest sentit, estem desenvolupant una enquesta per poder rebre els vostres comentaris i opinions. 30 persones van servir de *conillet d'índies* per fer la prova i esperem poder continuar amb la recollida de dades en esdeveniments propers.

L'única nota negativa va venir de la mà dels estats espanyol i turc, que van denegar el visat a les cooperativistes Gül Kızılt i Pinar Isik dies abans que s'iniciés la fira. Kızılt i Isik provenien del Kurdistan, país convidat a l'edició d'enguany. Finalment, altres representants kurdes van poder participar a la xerrada prevista.

Ara, la IV edició de la FESC ja és història. Però l'economia solidària continua ben fer gràcies al treball quotidià de totes les persones i els col·lectius que creuen en una altra manera de treballar i d'organitzar-se. Tot perquè l'edició de 2016 sigui encara més gran, perquè el recinte de Fabra i Coats quedi petit i la xarxa d'economia solidària arribi a abraçar tots els aspectes de les nostres vides. Des de la DIRECTA, continuarem treballant per aconseguir-ho. ◀

Tres instantànies de la IV edició de la Fira d'Economia Solidària de Catalunya / GORKA LEIZA

VOLEM SABER LA TEVA OPINIÓ: Quin article t'ha agradat més del número? Què hi trobes a faltar? Quins canvis hi faries? Quins temes no toquem i podríem tractar?

ESCRIU-NOS a directa@directa.cat **PARTICIPA!** #Directa395

El govern municipal de Barcelona en Comú vol tirar endavant la reforma de la Diagonal. El projecte inclou la construcció d'una nova línia de tramvia entre la plaça Francesc Macià i la plaça de les Glòries. La connexió unirà les dues xarxes tramviàries ja existents, el Trambaix i el Trambesòs, construïdes i gestionades pel grup d'empreses TRAM, dirigit per un antic alt càrrec convergent. Multinacionals com Alstom i Globalia es lucren amb l'explotació privada del tramvia metropolità.

Els interessos privats viatgen en tramvia

L'Ajuntament de Barcelona aposta per connectar les dues xarxes del TRAM, explotades per un conglomerat de grans empreses

El Trambaix a la parada de Francesc Macià / VÍCTOR SERRI

Els tramvies Alstom s'han sabut vendre amb l'argument ecològic. A Barcelona, la idea d'implantar-los apareix en el si dels sectors ecosocialistes de principis dels 90

Les treballadores del TRAM pateixen unes condicions laborals més dolentes que la plantilla de TMB i van viure un expedient de regulació d'ocupació malgrat que l'empresa tenia beneficis

Marc Rude
@marcrude

Els tramvies tornen a circular pels carrers de moltes ciutats. Són metros lleugers fabricats per la multinacional francesa Alstom, introduïts per primer cop a Grenoble (França) el 1987, i que avui en dia recorren, entre d'altres, les ciutats de París, Atenes, Dubai i Buenos Aires. Alstom es va introduir a l'Estat espanyol amb la compra de la Maquinaria Terrestre y Marítima (MTM) i Material y Construcciones SA (MACOSA). Des de llavors, ha rebut nombrosos contractes públics per a l'abastiment de material elèctric i, sobretot, ferroviari. És l'empresa que fabrica bona part dels trens de les línies d'AVE i de rodalies, els metros de la línia 9 i els tramvies model Citadis que els darrers anys s'han instal·lat a Barcelona, Madrid, Tenerife, Múrcia, Parla i Jaén.

Els tramvies Alstom s'han sabut vendre amb l'argument de la mobilitat ecològicament sostenible. A Barcelona, la idea d'implantar-los apareix per primer cop en el si dels sectors ecosocialistes de principis dels 90 i es fa efectiva durant el *boom* de les infraestructures. L'any 2000, l'Autoritat del Transport Metropolità (ATM) atorga

al grup d'empreses TRAM-MET la concessió per construir i explotar el Trambaix fins al 2032, amb un cost inicial assumit per la Generalitat de 225 milions d'euros. El 2002, TRAM-MET rep una nova concessió per fer una altra xarxa tramviària al Besòs -el Trambesòs- i gestionar-la, també fins al 2032. Les obres del Trambaix acaben el 2007; les del Trambesòs, el 2008. En total, formen un sistema de sis línies i 29 quilòmetres de via que travessen nou localitats.

Tot i que cada xarxa funciona a través d'una societat anònima diferent, les dues són propietat de TRAM. Presidida per un dirigent històric de CDC, Josep Maria Culler, la matriu agrupa el fabricant ferroviari Alstom, la gestora d'infraestructures Globalvia i l'operadora d'autobusos de línia Moventis, a més d'alguns socis menors, empresarials i institucionals. A banda del capital inicial de 430 milions per construir les línies -finançat pel Banc Sabadell i la Societat Générale, amb els corresponents interessos que han de sufragar les arques públiques-, l'administració paga una xifra a TRAM cada any per la prestació del servei, que l'any passat va arribar als 89,7 milions. Tenint en compte que, el 2014, la xarxa va transportar un passatge total de 24,4 milions de persones, l'ens

Continua a la pàgina següent >>>

>>> Ve de la pàgina anterior

privat ha rebut 3,67 euros de diner públic per persona. Durant el mateix període, TRAM va obtenir uns beneficis de dinou milions, 0,79 euros per viatgera.

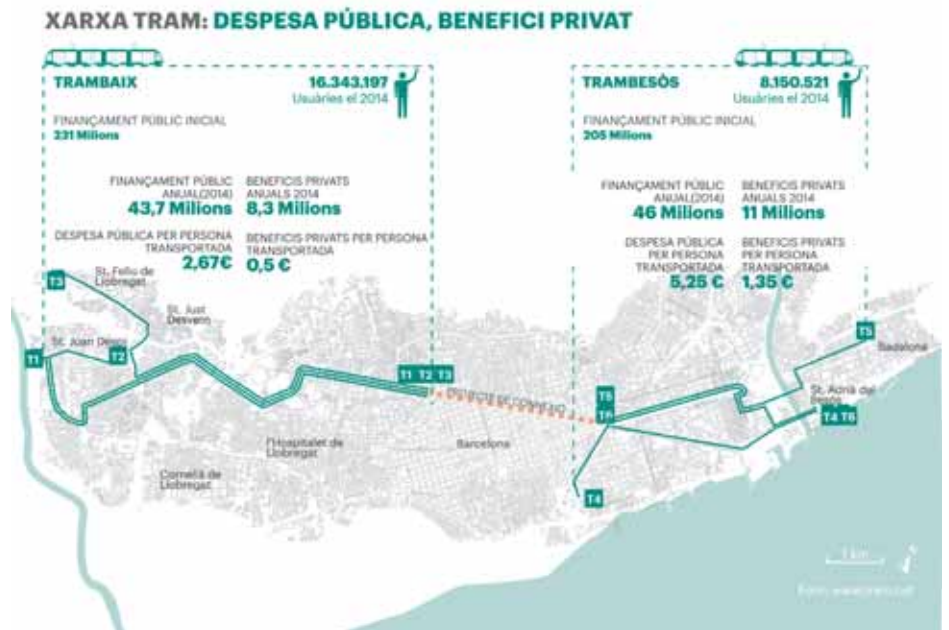
Les condicions laborals de les treballadores del TRAM deixen molt a desitjar. Saturnino Mercader, delegat de la secció sindical del bus pel sindicat CGT, afirma: "Tenen unes condicions salarials i d'horaris molt pitjors que les que tenim a TMB". De fet, no figuren com a part de la plantilla del Trambaix o el Trambesòs, sinó que depenen directament de les empreses que formen el grup TRAM. Malgrat tenir beneficis, TRAM va fer un expedient de regulació temporal d'ocupació fa tres anys "per poder repartir més dividendes entre els accionistes". El sindicalista assegura que el sector ha creat "la necessitat falsa de reinstaurar el tramvia". "L'administració desenvolupa el projecte i acaba pagant les obres de la línia fèrria, les estacions, les catenàries i les expropiacions. Les multinacionals privades fan el negoci: exploten les línies, cobren les tarifes i reben subvencions", explica Mercader.

La connexió per la Diagonal

L'any 2010, l'alcalde Hereu projectava connectar el Trambaix i el Trambesòs, fet que suposaria una inversió de 220 milions d'euros per la construcció d'una línia de 3,8 quilòmetres. CiU s'hi va oposar i, finalment, es va celebrar un referèndum ciutadà, en què la reforma de la Diagonal amb connexió tramviària va sortir derrotada. Trias va veure un filó electoral en la polèmica generada i, tot i que inicialment no hi estava en desacord, va fer campanya contra el tramvia per desgastar el PSC al consistori. Un cop a l'alcaldia, CiU va aparcar el projecte. Barcelona en Comú, però, el va reincorporar al seu programa. El 30 de juliol d'enguany, Ada Colau es va reunir amb Artur Mas, amb qui es va posar d'acord per impulsar el projecte, i ha encarregat estudis tècnics per preparar-lo.

"Històricament, el veïnat de Barcelona ha reclamat la millora dels serveis, l'arribada del metro a les perifèries i la reducció de tarifes -comenta Saturnino Mercader- però no he vist mai una manifestació demanant un tramvia explotat per les multinacionals circulant per la Diagonal. Des de la CGT, ens vam reunir amb Barcelona en Comú i, quan vam comentar el resultat del referèndum de 2010, van dir: 'El tema polític ja estava solucionat, perquè ho portàvem al programa'".

El 18 de setembre, el govern de Colau va declarar que la línia de la Diagonal havia de ser explotada per un operador públic i que defensaria aquesta postura davant la Generalitat. És possible, però, coordinar una mateixa xarxa a través d'un operador públic per un tram de 3,8 km i d'un de privat per la resta del sistema

que té una concessió fins al 2032? Segons Mercader, no és factible: "No deixa de sorprendre'ns el fet que sigui precisament una alcaldessa progressista i defensora d'allò públic qui hagi donat ales a un negoci similar".

El 14 d'octubre, els sindicats assemblearis de Transports de Barcelona (la branca de TMB que gestiona el bus) -CGT, CNT, COS, ACTUB i BS- van convocar una aturada de cinc hores per fer una assemblea general, durant la qual van debatre tant el retard en la redacció del nou conveni com l'amenaça que perceben en la reactivació del projecte del tramvia privat. "Nosaltres no entrem a valorar si el tramvia és necessari o no, però exigim que, si al final es fa, sigui públic. Quan es privatitza un servei, es retalla en condicions laborals i en qualitat dels serveis per poder repartir beneficis als accionistes. Si és públic, aquest capital no es perd: al bus, per exemple, els treballadors sortim més econòmics que al Tram, tot i tenir millors condicions", explica el sindicalista. ◀

/ ANDREU BLANCH I GERARD CASADEVALL

Saturnino Mercader, de la CGT, critica Colau: "No deixa de sorprendre'ns que una alcaldessa progressista i defensora d'allò públic doni ales a un negoci similar"

Els embolics polítics darrere l'aposta pel tramvia

El tramvia va començar a circular per Barcelona el 1899 i ràpidament es va convertir en un mitjà de transport molt popular. El 1936, el servei va ser col·lectivitzat. El 1951, una vaga d'usuaris contra l'apujada de preu dels bitllets es va convertir en una de les primeres expressions de protesta pública contra la dictadura. Després, els tramvies van ser municipalitzats per l'alcalde franquista José María de Porcioles. El metro, el bus i el cotxe privat els van fer desaparèixer progressivament.

El 1990, la proposta de fer una línia de tramvia per la Diagonal va reaparèixer al pla d'empresa de

TMB. El 1999, el projecte del Tram va ser aprovat pel Pla Director d'Infraestructures de l'Autoritat del Transport Metropolità (ATM). La principal impulsora del tramvia era i és l'associació per la Promoció del Transport Públic (PTP), un lobby llavors dirigit per Pau Noy, membre d'ICV, assessor de l'ATM i present als consells d'administració de TMB i de l'empresa Catalunya Carsharing SA. "La PTP publicava un munt de revistes i materials pro tramvia amb els diners que rebia de subvencions públiques i, probablement, d'alguna altra banda", comenta Mercader, que afegeix que es pagaven viat-

ges a l'estranger a alguns dels seus membres per "veure tramvies".

Els Ajuntaments del PSC de l'Àrea Metropolitana van pujar al carro malgrat l'oposició d'urbanistes i de 16.000 firmes del veïnat del Baix Llobregat, que preferia una prolongació de la xarxa de metro. La Generalitat, inicialment escèptica, va començar a canviar d'opinió l'any 98 de la mà d'Albert Vilalta. Antic president de Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya i conseller de Medi Ambient amb Pujol, Vilalta va ser nomenat secretari d'Estat de Transport i Infraestructures per José María Aznar. Des del govern central, va participar en la privatització de RENFE, va ser un

gran defensor de l'AVE i va estar estretament vinculat a les multinacionals ferroviàries. Tot seguit, es va convertir en el primer president del grup d'empreses del TRAM. El 2012, va ser absolt d'un delicte de malversació de fons públics.

El 2013, Vilalta va morir i va ser succeït per Josep Maria Cullerell, candidat de CiU a l'alcaldia de Barcelona el 87 i el 91 i conseller de Política Territorial a la primera meitat dels 90. Cullerell va acabar la seva carrera política en ser defenestrat de la cúpula del partit el 1999: tot i que no va ser formalment imputat, va estar implicat en un cas de tràfic d'influències en benefici del seu cunyat.

La bombolla 'mobiliària' a l'Estat espanyol

Una dècada d'infraestructures de transport urbà sobredimensionades

Accionistes majoritaris del TRAM

ALSTOM

Multinacional francesa present a 100 països. Construeix plantes elèctriques, vaixells i trens, entre els quals trobem el TGV francès, diversos models d'AVE, metros i els tramvies Citadis, operatius en una trentena de ciutats. Opera, juntament amb la també francesa Veolia, el tramvia de Jerusalem. La campanya Boicot, Desinversions i Sancions (BDS) considera que "el ferrocarril lleuger de Jerusalem facilita la consolidació de l'expansió colonial".

GLOBALVIA

Participada a parts iguals per Fomento de Construcciones y Contratas (FCC) i Bankia. Especialitzada en la gestió d'infraestructures, ja siguin ferrocarrils, ports, autopistes o hospitals. Opera 29 projectes a set països diferents. Entre ells, el túnel de Sóller, el metro de Sevilla i autopistes a Costa Rica, Mèxic, Dublín i Portugal.

MOVENTIS (MOVENTIA)

Grup empresarial català amb dues línies de negoci: el transport públic (Moventis) i la compravenda de vehicles (Movento). Moventis té 850 autobusos en funcionament i agrupa les línies de Sarbus, Sarfa, Casas, Autocars Egarencs, la Vallesana, Autobusos de Lleida i Transports Ciutat Comtal, a més del Tram i part de l'Aerobus. Desenvoluparà la T-Mobilitat juntament amb Caixa Bank, Indra i Fujitsu. Movento té una xarxa d'una vintena de concessionaris de diverses marques a Catalunya, que l'any passat van vendre 13.000 vehicles. Present també a França i Portugal, tot el hòlding és propietat de la família Martí i està dirigit pels germans Miquel (president de la patronal Fem-Cat), Josep Maria i Silvia.

Una prova de funcionament del tramvia de Jaén, que mai ha arribat a funcionar / RLINX

Bart Grugeon Plana

Des de l'inici dels anys 2000 fins a l'explosió de la crisi el 2008, a diverses ciutats de l'Estat espanyol, es van fer grans inversions en metros i tramvies sense tenir en compte les necessitats reals del transport. Seduïts per l'accés fàcil al crèdit i en molts casos deixant-se portar pel prestigi i les ofertes electorals, alguns gestors públics locals han deixat endeutada la seva ciutat amb projectes faraònics que resulten poc rendibles per a la població.

Aquesta és la conclusió a què arriba l'informe *Tranvías y otros sistemas de transporte de alta capacidad en España. Despilfarros y aciertos*, publicat per la revista *Carril Bus*, que va investigar divuit projectes públics de transport urbà a tot l'Estat. La majoria dels projectes, deu dels divuit, es consideren "inversió inadequada o injustificada", mentre que vuit projectes són titllats d'"inversió adequada o acceptable". La idoneïtat de la infraestructura es mesura en funció del nombre de passatge diari per milió d'euros invertits.

Els casos més cridaners d'abús de recursos públics són els metros de Palma de Mallorca o de Màlaga. El metro de Palma, acabat el 2007, va costar uns 350 milions d'euros per transportar una mitjana de 4.400 viatgers per dia labo-

nable, una capacitat que pot assumir una línia d'autobús mitjana. El metro lleuger de Màlaga va costar al voltant de 600 milions d'euros per transportar un volum de passatgers que es podria assumir amb un autobús en un carril reservat amb les mateixes condicions de servei, però amb un cost d'infraestructura sis vegades inferior.

Hi ha una llarga llista de casos d'inversions que es van dur a terme sense la serietat que requereixen els projectes d'aquesta envergadura: el metro de Sevilla, els metros lleugers de Madrid i Granada o els tramvies de Parla-Madrid, Jaén, Múrcia i Vélez-Màlaga, per exemple.

Tots aquests projectes tenen en comú la sobredimensió i la falta d'una visió global de mobilitat abans de començar el projecte. Es varen construir metros quan un tramvia o un autobús especial ja haurien fet la feina, o un tramvia quan un autobús normal ja era suficient. Es van fer projectes a zones sense concurrència de viatgers. L'operació del transport moltes vegades està en mans de noves empreses, fet que genera sobrecosts i es fa sense posar prou atenció a la integració a la xarxa existent del transport urbà. Molts projectes són econòmicament inviables i s'han de continuar pagant amb interessos durant les dècades posteriors. Hi ha molts arguments a favor de crear infraestructures de transport públic de qualitat i de

Moltes inversions es van dur a terme sense la serietat necessària: el metro de Sevilla, els metros lleugers de Madrid i Granada o els tramvies de Parla-Madrid, Jaén i Múrcia, per exemple

limitar, o en certs casos eliminar, els cotxes del centre urbà. Tanmateix, quan es decideix el sistema de transport, cal partir d'un pla general de mobilitat per la ciutat que miri el context específic i el potencial real de la demanda. Altres països europeus tenen mecanismes que garanteixen molt millor que no es jugui amb els diners públics. A la ciutat suïssa de Berna, per exemple, es van reflexionar i analitzar diferents opcions durant deu anys abans de prendre la decisió de construir una línia de tramvia, que va costar uns 80 milions d'euros, un projecte relativament modest. A França, un òrgan públic ha de ratificar les inversions locals tenint en compte criteris tècnics i socioeconòmics per evitar disbarats. ♦

El TRAM de Castelló: un projecte ruïnós de 100 milions

El Partit Popular va deixar a Castelló l'herència d'un sistema de mobilitat urbana que ha tingut sobre costos importants i no acaba de funcionar

Ainhoa Alberola
@noanswers

Inicialment projectada com una línia de tramvies sense conductor de 30 quilòmetres, s'ha convertit en una xarxa de troleibusos de només vuit quilòmetres

La posada en marxa del transport ha costat 100 milions d'euros i el seu funcionament costa 1,3 milions anuals, quan tota la xarxa d'autobusos de la ciutat en costa 4,8

Se sap i es parla molt de l'aeroport de Castelló. És l'aeroport sense avions, la gran infraestructura fracassada i l'obra faraònica de la gestió de Carlos Fabra al capdavant de la Diputació. Però, a la ciutat, existeix una altra infraestructura igual de fracassada i ruïnosa: el TRAM. El Transport Metropolità de la Plana (TRAM) de Castelló no és precisament un tramvia: no té rails i va sobre rodes. És una mena d'autobús que va enganxat a un tendí elèctric de fibra òptica (un troleibús) i es guia mitjançant una càmera que segueix unes línies blanques pintades a terra.

Aquesta obra va ser concebuda com un transport innovador que uniria diferents ciutats de la comarca de la Plana Alta. No obstant això, de moment, tan sols creua la ciutat de Castelló i amb moltes dificultats. El primer tros de la línia - que uneix el Parc Ribalta amb la Universitat Jaume I - va començar a funcionar en juny de 2008 i la línia completa, que arriba fins al Grau de Castelló, tan sols fa un any que està en marxa.

Un projecte ple de canvis

En queda poc, del pla que es va presentar en 2003. El TRAM es va anunciar com un projecte ecològic i sense conductor que uniria els municipis de Castelló, Almassora, Vila-real i Borriana en dos línies amb un traçat total de 30 quilòmetres i amb una inversió prevista de 335 milions d'euros. Però la realitat és que el TRAM ha de funcionar amb conductor i sols s'ha construït una de les línies anunciades, que té vuit quilòmetres. Tot i això, les obres del TRAM -troleibusos a part- han costat 100 milions d'euros.

El seu funcionament, en mans de l'empresa concessionària Autos Mediterráneo, costa 1,3 milions d'euros anuals, que és el dèficit previst. Açò contrasta amb el cost de la resta del transport públic de Castelló, ja que la despesa de la xarxa d'autobusos està estimada en 4,8 milions a l'any. A més, en l'actualitat, el TRAM ni tan sols arriba al nombre d'usuàries que establien els plecs de la concessió. L'objectiu inicial encara es troba a 10.000 passatgeres mensuals de les 200.000 que es preveïen.

Gran part dels sobre costos que han fet que l'obra arribi als 100 milions d'euros són les modificacions constants del traçat, que van fer que la construcció completa de la línia 1 s'allargara durant deu anys. Les més perjudicades van ser les comerciants del centre de Castelló: van patir pèrdues

econòmiques molt quantioses que derivaren, fins i tot, en el tancament de comerços.

Finançament del govern autonòmic

El projecte del TRAM es va impulsar tant des de la Generalitat Valenciana com des de l'Ajuntament de Castelló, ambdues en mans del Partit Popular. Bona part de les obres, segons publica el *Butlletí Oficial de l'Estat*, van ser concedides a dues empreses: Fomento de Construcciones y Contratas (FCC) i Becsa, la constructora del grup Lubasa. El conglomerat Lubasa és una de les empreses implicades en la trama de corrupció Gürtel, que podria haver fet donacions al Partit Popular a canvi de concessions milionàries d'obra pública del govern autonòmic.

La despesa d'aquesta infraestructura havia de córrer a càrrec de la Generalitat íntegrament, però finalment l'Ajuntament de Castelló ha acabat fent-se càrrec de les expropiacions necessàries pel pas del TRAM per l'avinguda del Mar. El municipi ha pagat un total de 240.264 euros per 52 parcel·les expropiades, als quals se sumen 34.800 euros per a l'empresa M10 Gestió de Suelo a canvi de la gestió de les expropiacions. El consistori també va assumir la despesa del disseny del projecte, pel qual va desemborsar 30.000 euros a Gumsa.

Problemes constants

Des de l'inici, el projecte del TRAM ha tingut nombrosos problemes amb el recorregut. El principal va ser la intenció que el troleibús creuara el Parc Ribalta, declarat bé d'interès cultural (BIC) en la categoria de conjunt històric artístic. Segons la Llei

Tot i la gran despesa econòmica, el TRAM no s'ha desplegat completament i ha patit grans canvis de funcionament i traçat respecte al plantejament inicial / AINHOA ALBEROLA

del que creua el centre de la ciutat, el troleibús no va enganxat a la catenària, sinó que funciona amb un motor elèctric que es carrega quan el vehicle està enganxat.

Després de la seua posada en marxa, el TRAM va continuar tenint diversos problemes. Pocs dies després de l'activació de la línia al complet, dos troleibusos van quedar encallats en un carrer del centre de la ciutat perquè l'estretor d'algunes d'aquestes vies impossibilita que dos vehicles es puguen creuar en direccions oposades. Les averies dels aparells són freqüents i l'Ajuntament ha d'habilitar autobusos regulars -amb motor de combustió- que van per la via reservada del TRAM. Creuar Castelló amb TRAM costa uns 40 minuts, un temps que les usuàries asseguren que era molt més reduït quan feien servir les línies d'autobús, eliminades per fomentar l'ús del nou transport.

Reactivació del projecte

Quan la segona part de la línia es va posar en marxa, Isabel Bonig, en aquell moment consellera d'Infraestructura i actual líder del PPCV, va assegurar que la resta del pla s'havia de paraitzar temporalment per falta de pressupost. Ara, però, tant l'administració local com l'autonòmica -ambdues governades per una coalició entre PSOE i Compromís- volen donar continuïtat al projecte. Aquest estiu, la consellera d'Obres Públiques, María José Domingo, va plantejar la possibilitat de desenvolupar la segona línia amb diners de la UE i es va comprometre a buscar un mínim de 50 milions d'euros procedents del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), tot i que sols té temps fins a final d'any per desenvolupar un pla de mobilitat per la comarca.

Així doncs, el TRAM de Castelló, de moment, continuarà funcionant tal com està. Els 100 milions d'euros de despeses seran complicats d'amortitzar, sobretot perquè el servei continua sent deficitari. Mentrestant, queden zones de les comarques de Castelló desconnectades de la capital. El tren de rodalies continua sense arribar al nord del País Valencià, les línies d'autobusos que connecten la ciutat amb els pobles del voltant encara tenen moltes deficiències i els pobles de l'interior, directament, estan desconnectats del transport públic. Això sí, el Partit Popular deixa a les valencianes el record de tota una manera de gestionar els pressupostos per a obra pública. Un TRAM de 100 milions d'euros i un aeroport de 135 milions situen Castelló a la primera divisió del malbaratament. ♦

Isabel Bonig, al centre de la fotografia, impulsora del projecte

16/1985 del Patrimoni Històric Espanyol, queda prohibida la modificació d'aquest tipus de béns. I la Llei 4/1998 del Patrimoni Cultural Valencià afegeix, a l'article 39, que "es mantindrà l'estructura urbana i arquitectònica del conjunt i les característiques generals de l'ambient i la silueta paisatgística".

La defensa del Parc Ribalta, a més, comportà la mobilització d'una part de la societat castellonense, especialment del veïnat de la zona del parc, que va conformar SOS Ribalta. Aquesta plataforma va convocar nombroses manifestacions, va recollir 12.000 signatures en menys de tres mesos i va emprendre accions legals per la paralització de l'obra al passeig de Cotxes, el camí central de terra del parc, que es va arribar a cobrir de paviment roig, com la resta de la via del TRAM. El Consell Valencià de Cultura o les universitats públiques de Castelló i València van emetre informes en què es posicionaven en contra que aquest transport travessara el Parc Ribalta.

A banda de la protecció del Parc Ribalta com a BIC, les promotores de l'obra es van trobar amb una dificultat afegida. Els tastos arqueològics van revelar la presència d'ossos humans del segle XIX. De fet, en 2009, s'arribaren a paraitzar les obres perquè es van exhumar més de 150 cadàvers, unes troballes entre les quals se sospitava que hi podria haver les restes de l'astrònom francès Pierre Méchain. Finalment, les obres començaren en 2010, però el TRAM mai no ha arribat a passar pel Parc Ribalta. L'any 2012, el Tribunal Superior de Justícia va anular aquest traçat, aprovat per la Conselleria d'Infraestructures i Transport, arran d'un recurs del PSOE.

En l'actualitat, el TRAM circula pel carrer adjacent al parc com un autobús regular. Durant aquest traçat, com a la resta

“Em voleu veure morta? Doncs viuré aquí”

Fa un mes que Natividad López Gama acampa davant l'edifici de l'Institut Català d'Avaluacions Mèdiques i Sanitàries (ICAMS) ubicat al barri de Vallcarca i els Penitents. Exigeix que se li retorni la incapacitació total permanent que se li havia concedit arran de les patologies que pateix. Amb 32 anys, ha sofert un infart i un ictus amb diverses complicacions que li impedeixen exercir la seva professió. Tot i així, l'ICAMS li ha donat l'alta mèdica, fet que contravé el criteri del personal mèdic que porta el seu cas

Anna Celma
@Acelmamelero

L'edifici de l'ICAMS és pulcre, estèril, quirúrgicament fred. Té una gran tanca metàl·lica a l'entrada i, per accedir-hi, cal creuar un arc de detecció de metalls. Hi entren persones de totes les edats amb carpetes plenes d'informes mèdics, proves clíniques i revisions de la sanitat pública o privada que posen per escrit els seus *statu quo* personals. Diàriament, moltes persones malaltes abandonen la seu institucional plorant o contenint les llàgrimes.

Des del 6 d'octubre, s'ha afegit un element disruptiu en aquesta quotidianitat. Fa un mes que Natividad López acampa davant l'edifici. Seiem amb ella a la tenda de campanya i ens assenyalava el seient que queda buit davant nostre. “Aquesta és la cadira de la depressió. La de fumar, plorar i prendre Diazepam -un medicament ansiolític. Tothom qui surt per aquella porta, a llàgrima viva, acaba aquí amb nosaltres i ens explica què li han fet”, diu, fent referència a l'entrada de l'ICAMS. Nosaltres passem tres hores amb ella. Durant aquest període de temps, veiem sis persones que abandonen l'edifici plorant.

En el cas de la Nati, les negligències mèdiques s'han acumulat. Va tenir un primer infart de miocardi fa més de tres anys. Quan va demanar assistència d'urgència, se li va denegar l'ambulància “perquè era massa jove per haver tingut un infart”. “El meu xicot, que anava enguixat i no podia conduir, em va haver de portar. Em van dir que em prenguéssim Diazepam i que dormís, perquè podia estar confonent un infart amb un atac d'angoixa”.

Després del primer infart, va tornar a treballar, malgrat que el seu entorn proper va insistir perquè demanés un grau de minusvalidesa o la incapacitat. Però ella considerava que podia treballar, tot i que fins i tot caminar l'esgotava. “Era la millor feina que tindré mai. Era comptable i tenia un sou molt digne. Era independent. Però em vaig començar a posar malalta. Perdia molt de pes, trenta quilos en tres mesos. Tenia molts problemes digestius, havia d'anar a la feina en bolquers... I, mentre em passava tot això, em van donar l'alta”, explica.

La cap de la Nati li va donar suport: entenia que, en les condicions en què es trobava, necessitava la baixa mèdica per recuperar-se. Quan la hi van denegar, la seva cap la va instar a reclamar i presentar batalla legal. “Però jo no volia tornar a cap altre tribunal mèdic, després que l'ICAMS em revocqués

la baixa mèdica. El cost emocional i psicològic era molt gran. Tenia vacances, les vaig esgotar i vaig pactar un acomiadament. Estant a l'atur, vaig patir l'ictus”.

Va arribar a l'Hospital de Bellvitge amb símptomes clars: pèrdua de la visió en un ull, mal de cap intens i bruscs, manca de força als músculs facials... “Em van enviar a casa dient que era una migranya. Una setmana més tard, em vaig desmaiàr en una botiga del meu barri. Si m'hagués passat estant sola, hagués mort. M'haurien pogut evitar l'ictus. Vaig perdre la mobilitat de la part dreta del cos i m'ha afectat l'hemisferi esquerre. Tenia un trombe gegant a la caròtide, de més de quatre centímetres”.

La Nati va passar tres setmanes ingressada a l'Hospital de Bellvitge. El seu cas és més complicat perquè les seves afliccions no afecten les venes, sinó les artèries. Ara, espera un TAC per controlar tot un seguit de nòduls que li han descobert als pulmons. Si això empitjora, caldrà fer-li una biòpsia. També té pendent una operació per extreure un lipoma a l'esquena: hauria comportat quinze punts de sutura, però l'extracció s'ha cancel·lat a causa de la seva acampada-protesta. Després de tants anys de proves mèdiques, ha confirmat que hi ha un component genètic en el seu cas. A tot això, s'hi ha de sumar l'enorme cost psicològic que ha suposat la situació.

“Donar-me l'alta és un atemptat contra la meua vida”

La Nati afirma que no li han donat cap raó sòlida per denegar-li la incapacitat: “Vam començar el procés per obtenir-la el mes de gener, amb el Col·lectiu Ronda; el juny, ja vam decidir denunciar perquè el personal de l'ICAMS no feia res congruent. Donar-me l'alta és un atemptat contra la meua vida”. Des de

L'espai on ha acampat Natividad López / VICTOR SERRI

López està convençuda que el seu cas no és una negligència aïllada, sinó una situació vinculada a les retallades de la sanitat pública / V. S.

l'ICAMS, li van comunicar que no podien concedir-li la incapacitat perquè hi havia possibilitats de millora i que podia treballar. “Dir que jo puc treballar, tenint en compte tota la meva problemàtica mèdica, la depressió... Tinc deu anys cotitzats a la Seguretat Social, no demano almoïna. Sóc la primera que desitjaria trobar-me bé, fer vida normal”, explica.

Des que va començar la seva lluita, la Nati s'ha convençut que el seu cas no és una negligència aïllada, sinó una situació vinculada a les retallades que s'han produït a la sanitat pública. Cada dia, veu sortir persones emocionalment afectades de l'ICAMS i compara històries amb elles. Fa una denúncia molt ferma del tracte vexatori que s'infligeix a les pacients que hi transiten: “Ha sortit una persona amb càncer a qui han donat l'alta; i li han arribat a dir que torni quan tingui un altre tumor. Una dona, embarassada d'alt risc, va sortir destrossada perquè l'obligaven a tornar a treballar; va tenir un atac d'angoixa i la van fotre al carrer a l'espera de l'ambulància. Com es pot treballar així? Quina culpa té la persona malalta si endarrerixen les operacions, les proves mèdiques, les visites? Si retallen aquí i allà, quina culpa en tenim? Això és un bucle per treure's de sobre la gent que no interessa i que mai no els resultarà productiva”, es lamenta.

La victimització, doncs, és múltiple. Amb les retallades a la sanitat pública, les pacients viuen una espera infinita fins que els toca el torn dels tractaments o els exàmens mèdics. Si, mentrestant, es veuen forçades a treballar, corren el risc d'empejorar o que les facin fora de la feina per no rendir com cal. Alhora, com que es pateix una situació de malaltia, sovint greu i que impedeix menar un ritme de vida quotidià, les forces per

lluitar davant aquests atemptats als drets sanitaris i laborals són escasses.

“No tens esma quan surts d'aquí, malalt, destrossat, impotent... El que vols és anar a casa, millorar, curar-te. Si vius amb algú que es pugui fer càrrec de tu, potser no presentes batalla. Hi ha un gran desconeixement, estàs aïllada. Pateixes maltractament emocional i psicològic. El tracte del personal de l'ICAMS és molt cruel”, afirma. “A mi m'han fet despullar envoltada de metgesses que feien comentaris crítics del meu cos. M'han arribat a dir que no es creien que hagués perdut trenta quilos, deixant implícit que m'ho estava inventant”. Més encara: quan va explicar que havia de portar bolquers i que el seu estat de salut li impedia treballar a la doctora que li va signar l'alta, aquesta li va dir que s'hi acostumés perquè era molt jove i que no n'hi havia per tant, d'allò que explicava.

Costos judicials inassumibles

Els costos judicials de denunciar una alta mèdica en contra dels criteris del personal d'atenció sanitària o la revocació d'una incapacitació, sovint, són tan alts que molta gent no se'ls pot permetre. I així, des del silenci impotent de les malaltes, continua la impunitat d'aquestes decisions administratives. “La idea d'una vida digna no els passa pel cap. Si et queda un bri de força, que sigui per treballar fins a la fi dels teus dies. I això és indignant. Ens condemnen a la indigència perquè no podem treballar ni tenim ningú que ens pugui cuidar”, denuncia la Nati. Es planteja fer una vaga de fam i de fàrmacs: “Si estic tan sana, per què prenc un anticoagulant, doncs? Deixo de prendre'l i a veure quant trigo a tenir una embòlia”, ens explica amb un somriure irònic. ◀

Per motius econòmics, moltes malaltes no es poden permetre denunciar judicialment la revocació d'una incapacitació

Circumstàncies d'aquest tipus afavoreixen que aquestes decisions administratives es prenguin des de la impunitat

La disminució de la despesa per davant dels criteris mèdics

Les polítiques de retallades en despesa pública s'han afrontat amb un model pervers: es limiten les baixes i les incapacitats per motius pressupostaris que, en ocasions, s'imposen als informes del personal sanitari

Anna Celma
@Acelmamelero

Catalunya és de les poques comunitats autònomes que té la competència del Tribunal Mèdic, ja que la Seguretat Social i les pensions contributives són competència exclusiva del govern espanyol. En territori català, l'Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS) té transferida aquesta responsabilitat a l'ICAMS, que treballa de la mà de mútues laborals, personal sanitari de l'assistència pública i professionals mèdics privats. Això suposa que les partides pressupostàries destinades a les baixes mèdiques i a les pensions per incapacitat total -permanent o revisable- provenen de la Moncloa: l'ICAMS decideix, però qui paga és l'INSS.

Aquestes decisions queden subjectes a uns criteris de racionalització. Al BOE 192, del 12/08/2013, es publica el conveni de col·laboració amb la Generalitat de Catalunya per al control de la incapacitat temporal durant el període 2013-2016. Aquí, es parla dels "objectius de racionalització de la despesa: 40%". És a dir, com més altes mèdiques es concedeixin i menys invalideses permanents es proposin, més diners rebrà el Departament de Salut. Com denuncien Àlex Tisminetzky i Miguel Arenas, advocats del Col·lectiu Ronda, els darrers anys s'ha produït un augment considerable de les altes mèdiques i les denegacions d'incapacitats.

Una alta mèdica per denegar la incapacitació

Sovint, l'ICAMS opta per concedir l'alta abans que es compleixin els divuit mesos de baixa. D'aquesta manera, evita haver d'emetre la resolució sobre una incapacitat total. Aquest ha estat el cas de la Nati. "Això l'obliga a acudir a la via judicial per defensar el seu cas, perquè no hi ha hagut una denegació de la incapacitació", exposa Arenas. "Es pressuposa, sobre el paper, que hi ha hagut una millora mèdica. Això és demolidor per a una persona que està totalment incapacitada per treballar". És un procediment kafkià, pel qual s'exigeix a la treballadora que es reincorpori al mercat laboral per poder demanar una nova baixa mèdica i, d'aquesta manera, reiniciar el procés per la incapacitació.

"Han desenvolupat mecanismes de control i de seguiment de les baixes mèdiques dels treballadors basats en paràmetres d'eficiència, com si parlessin d'assegurances que han de ser econòm-

cament rendibles i no de persones", denuncien des del Col·lectiu Ronda. "S'han arribat a denegar incapacitats obtingudes per via judicial", afegeixen. El criteri que preval és assolir el percentatge necessari d'altres mèdiques per complir les quotes.

Els informes privats, vàlids segons la conveniència de l'INSS

L'INSS no solament remunera el funcionari i el personal laboral de l'ICAMS, també paga perits judicials perquè aportin proves pericials mèdiques en els processos sobre grau d'incapacitat permanent que se celebren al jutjat social de la província de Barcelona, sota requeriment de la direcció provincial de l'INSS. Enguany, el Butlletí Oficial de l'Estat 217, del 10/09/2015, anunciava la quantia de 670.000 euros per la contractació de serveis de peritatge. Això és una pràctica exclusiva a Catalunya: és l'única comunitat que ho fa i també -casualment- qui rep més partida pressupostària de l'INSS.

Irònicament, les persones malaltes sovint troben obstacles perquè els acceptin informes demanats des de l'assistència mèdica privada. En molts casos, com ara les afectades per la Síndrome de Sensibilitat Central (SSC) o qui acudeix a psiquiatres, les pacients no troben especialistes disponibles dins la sanitat pública. Imaginem que patim SSC i que se'ns ha denegat l'atenció als únics centres especialitzats que hi ha, la Vall d'Hebron i l'Hospital Clínic, amb l'argument que no ens corresponen per zona. En el primer cas, se'ns afegeix a la llarguíssima llista d'espera. Però, en el segon, entra en joc Barnaclínic, que sovint compta amb les mateixes facultatives del servei públic per atendre les pacients. És a dir, l'equip mèdic del Clínic ens pot denegar la visita a la sanitat pública, però, si paguem, podem tenir una cita a l'atenció privada amb un temps d'espera de tres mesos.

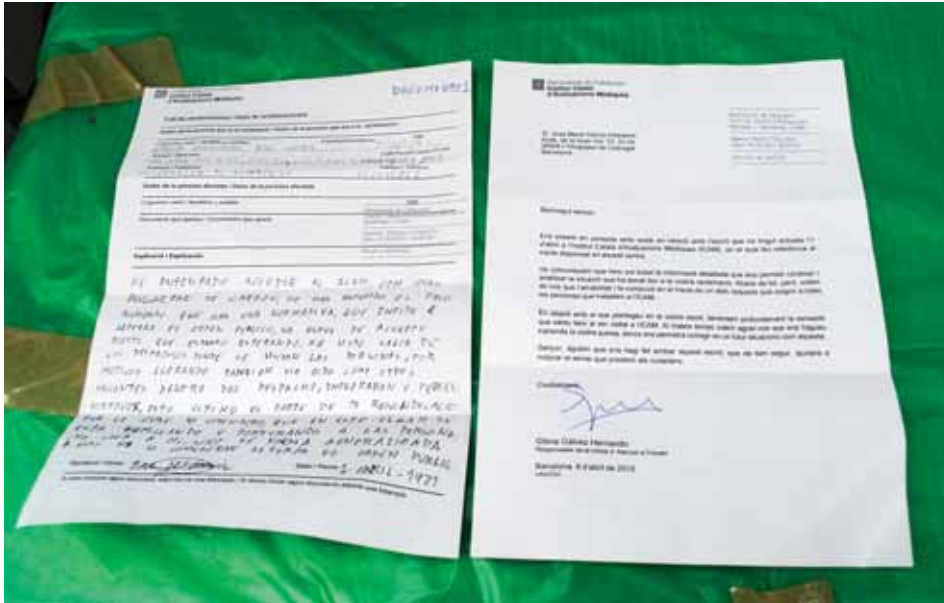
Tot i així, és possible que els tribunals mèdics de l'ICAMS rebutgin els informes d'aquestes facultatives, que exerceixen alhora al sistema públic i al privat, si signen com a Barnaclínic. La realitat encara es complica més: l'ICAMS té un equip d'avaluació mèdica que exerceix des de la medicina privada. "I aquests experts de referència sempre acaben fent informes que dictaminen que la persona afectada pot treballar; que no hi ha limitació funcional, malgrat la malaltia que pateixin", explica Arenas. "Des de l'ICAMS, fan una persecució policial de les malaltes. Aquesta no és la seva tasca, no és ètic ni professional". ◀

Com més altes mèdiques es concedeixin i menys invalideses permanents es proposin, el Departament de Salut rebrà més diners de la Seguretat Social

Pel Col·lectiu Ronda, "s'han desenvolupat mecanismes de control dels treballadors basats en paràmetres d'eficiència, com si parlessin d'assegurances i no de persones"

Lacampada de Natividad Lopez atreu l'atenció d'altres visitants de l'ICAMS / VICTOR SERRI

Pacients en lluita contra l'ICAMS: d'esquerra a dreta, Natividad Lopez, José María García, Sonia Romero, Antonia Lopez, Inma Lopera / A. C.

Carta de reclamació presentada a l'ICAMS per José María García, afectat per la síndrome de sensibilitat central / ANNA CELMA

Criminalització de les vulnerables

El cost personal, econòmic, físic i emocional de les pacients que presenten batalla a l'ICAMS és inassumible per a molta gent. Haver de presentar recursos judicials mentre es viu amb malalties i trastorns pot esdevenir un esforç titànic. Més encara quan les pacients sovint viuen aquestes situacions aïllades

A. C.
@Acelmamelero

Hem parlat amb algunes pacients que han estat víctimes del procediment de l'ICAMS. Coincideixen a afirmar que, als tribunals mèdics, se'ls paga per complir una sèrie de criteris pressupostaris, no mèdics. En José María García, la Sonia Romero, l'Antonia López i l'Inma Lopera pateixen SSC, fatiga crònica, fibromiàlgia. Cadascuna, però, té les seves particularitats: la Sonia, a més, pateix diabetis i esclerosi múltiple; l'Inma, síndrome de Sjögren i, com l'Antonia, també Sensibilitat Química Múltiple, amb sensibilitat digestiva i ambiental.

Per elles, sortir de casa o ser al carrer és un gran repte. "Hem vingut perquè volem fer una denúncia pública, però sabem que aquest sobreforç ens passarà factura", expliquen. Totes han patit la denegació d'atenció a l'Hospital Clínic o a la Vall d'Hebron, des d'on les han derivat als CAP -on no hi ha especialistes que entenguin les seves malalties- o bé les han forçat a visitar-se a la medicina privada si s'ho poden pagar.

Les tres dones havien aconseguit que se'ls concedís la incapacitació total, però els la van retirar. El Col·lectiu Ronda

porta els seus casos per reclamar judicialment que es reconeguin els seus drets sanitaris i laborals. Malgrat que pateixen malalties irreversibles i sense possibilitat de millora, han hagut de tornar a demostrar que compleixen els criteris per obtenir la pensió i acudir a la via judicial o emprar informes privats. Les tres temen que els revoquin les incapacitacions.

José María García ha tornat a demanar la incapacitació total: "Per poder obtenir un reconeixement mèdic i jurídic adequat dels problemes que pateixo. He estat testimoni d'un tracte indignat a les persones; escoltes gent plorant des dels despatxos, als passadissos... Pels tribunals mèdics, les malalties de SSC desapareixen i es transformen en algun psicòsomatic", afirma. "Les retallades i la privatització ens afecten greument. Patim una invisibilització enorme", explica aquest pacient.

Denegacions sistemàtiques

Fa anys que les pacients batallen amb l'ICAMS. Denuncien que els tribunals mèdics no compten amb persones especialistes preparades per estudiar els seus casos i que no se'ls fan les proves adients per poder valorar la seva evolució. Se'ls nega el dret d'entrar a la revisió acompanyades, tot i que, sovint, les afectacions neurocognitives derivades

de les malalties els dificulten estar en ple ús de les seves facultats. "Cada vegada que em visito demano el dictamen, per saber què he dit, què m'han preguntat. Si no ho fes, no ho podria saber del cert", ens explica l'Antonia.

"Em fan proves absurdes, com ara que m'aixequi per avaluar la meua esclerosi. Té cap sentit que em desplaci un metre? Que em digui d'intentar pujar escales o caminar pel carrer entre la gent!", etziba la Sonia, a qui han arribat a dir que havia millorat d'una malaltia degenerativa incurable. "Els espais no estan condicionats per nosaltres. Ens maregem pels químics presents a l'ambient, ens afecta la memòria. I s'atreveixen a dir que no ens volem fer revisions! Nosaltres exigim professionals capacitats i amb ètica", reclama l'Inma.

A més, cada nova visita augmenta la despesa que suposa desplaçar-se fins a la seu de l'ICAMS, els costos mèdics de les especialistes... Temen que els medicaments que necessiten quedin fora de la cobertura sanitària, cosa que les forçaria a triar els que poden pagar. Pagar un 40% de la insulina, renunciar a unes gotes oftalmològiques perquè són massa cares, no tenir accés a genèrics... "Volen crear focus de marginalitat, desplaçar-nos i atomitzar-nos. Criminalitzen les més vulnerables", assegura la Sonia. ◀

Pacients de fibromiàlgia o fatiga crònica denuncien que els tribunals mèdics no compten amb especialistes preparades per estudiar els seus casos

"Pels tribunals mèdics, malalties com la síndrome de sensibilitat central desapareixen i es transformen en algun psicòsomatic", explica un testimoni

Lola López, antropòloga

“Els discursos explícitament racistes són monopoli de la dreta, però les actituds les compartim tots”

Gemma Garcia
@gemma_g_fabrega

Recordo Lola López un 8 de març darrene una pancarta, al costat de dones amb vel, reivindicant els feminismes, en plural. Però també al front d'un postgrau de societats africanes, dirigint el Centre d'Estudis Africans i Interculturals (CEA) o com a activista d'Unitat Contra el Feixisme i el Racisme. Cal tant de carrer com d'acadèmia, assegura. Quan vaig demanar-li l'entrevista, encara no era comissionada d'Immigració de l'Ajuntament de Barcelona. Per això, quan ens trobem al consistori, l'adverteixo que l'entrevistaré per parlar dels discursos que fem sobre els altres. Somriu amb satisfacció i m'assegura que, a banda de comissionada, continua sent la Lola López, aquella a qui l'antropologia va canviar la vida.

Formes part de les moltes famílies que, els anys 60, van deixar la seva terra natal –en el teu cas Galícia– per venir a Catalunya. Què recordes del teu aterratge al barri de la Torrassa de l'Hospitalet de Llobregat?

No vaig venir perquè tinguéssim problemes econòmics; a Galícia, teníem terres i vaques. La raó va ser que, al poble, l'escola era només fins als deu anys. La meua mare volia que estudiéssim i va decidir anar cap a Barcelona perquè ja hi teníem família. Per a mi, migrar va ser un trauma horrorós, no vaig ser feliç durant la infància. Fins als cinc anys, vaig viure en un poble gallec envoltada d'animals, de camp i muntanya. A partir d'aleshores, vaig passar a habitar uns baixos d'uns 40 metres quadrats, interiors, a la Torrassa. Vivia en el que anomenàriem un pis pastera, un pis de gallecs sobreocupat. No em permetien sortir al carrer perquè era un perill i em sentia molt malament. Si hagués estat nena avui, m'haguessin mediat per trastorn de conducta.

Quins eren els estereotips sobre els gallecs i les gallegues?

En l'àmbit laboral i en la serietat, els homes gallecs es consideraven més de fiar que els andalusos i els murcians, per exemple. Però recordo que hi havia el gran estereotip que les dones gallegues eren brutes, que no tenien les cases netes. Per aquesta raó, no eren ben vingudes per fer treball domèstic. És cert que les cases no brillaven com una patena, però tenia una explicació.

A Galícia, les cases eren de pedra amb terra de fusta i, per tant, les tècniques de neteja no eren exportables a les construccions d'aquí. Si la migració hagués estat a la inversa, hagués passat el mateix. Sempre dic que els estereotips són l'observació d'una realitat i la mala interpretació d'aquesta observació.

Per desmuntar un estereotip, cal entendre les bases sobre les quals s'ha construït? Cal anar al perquè, essència de qualsevol relat?

No ens hem de posar en la pell de l'altre, sinó al lloc de l'altre. Hem d'entendre que, darrere la manera de fer les coses de diferents cultures, sempre hi ha una raó, una lògica. Si interpretem el que fan els altres des de la nostra perspectiva, tenim moltes possibilitats d'equivocar-nos. Els altres poden tenir prioritats diferents de les nostres. Per exemple, la de la meua mare no era netejar la casa, sinó treballar perquè jo pogués anar a una escola privada. Tenir els vidres lluentos li importava menys. És a dir, les seves prioritats eren diferents de les d'altres o hi havia persones que tenien determinades prioritats cobertes i ella no. Hem d'entendre que la nostra manera d'afrontar la vida, de comprendre la realitat o d'organitzar-nos no és l'única ni la millor manera, simplement és la nostra. I les persones d'altres contextos culturals tenen altres maneres d'enfocar la vida que són igualment vàlides per a elles. Inclús crec que, si les coneguéssim, també serien vàlides per a nosaltres.

Ningú no se'n salva, els estereotips existeixen en totes direccions. Tu en tenies de la societat catalana?

Sí: els catalans són tots uns tibats i uns secs amb qui no pots fer amistat. Vaig arribar a Catalunya amb sis anys i fins a la

FOTOGRAFIES DE L'ENTREVISTA:
BRAIS G. ROUCO

trentena no vaig tenir la primera amiga catalana. Em movia per les comunitats de migrants dels anys 60 i hi havia la idea estesa que les persones catalanes no eren accedidores ni accessibles, que mai no et convidaven a casa seva.

És veritat?

(riu) He pogut confirmar que bastant, però tornem al camp de les interpretacions: no és perquè siguin antipàtics o poc acollidors, sinó perquè tenen una manera diferent d'acollir. Per exemple, el meu pare tenia un estereotip molt marcat dels andalusos: deia que no te'n podies fiar perquè de seguida t'obrien la casa i després no eren bons amics. En el cas dels catalans, podríem dir que triguen molt a obrir-te-la, però, quan ho fan, també és casa teva. No és una qüestió d'antipatia, simplement un ritme diferent, unes pautes d'acollida diferents.

Has acabat sent antropòloga. L'experiència viscuda ha guiat la teva vida professional?

Si em dedico al que em dedico és pel drama que em va suposar la migració. Estic convençuda que el que faig, l'empatia que tinc amb la diversitat cultural i amb les persones migrades, la dedicació a l'antropologia, té a veure amb aquell trauma. Vaig treballar d'infermera, però, quan tenia 25 anys, em vaig matricular a Història de l'Art i feia una assignatura d'Història de l'antropologia. Tot i que tenia un professor dolentíssim, al cap d'una setmana vaig pensar: "Això és el meu!". L'antropologia oferia respostes a la meva curiositat sobre el món i la migració de la meva família, a les diferències de comportament que tenia la meva mare respecte a altres mares d'altres llocs. Em va canviar la vida! A més, quan estava acabant la carrera d'Antropologia,

vaig entrar al Centre d'Estudis Africans, on he estat més de 25 anys. Allà, organitzaven dos viatges: un al Perú i l'altre a l'Àfrica.

A l'Àfrica en general?

A Burkina Faso. És curiós, perquè ho explico a les formacions i la gent mai no em pregunta quin país era. La idea que l'Àfrica és un país està totalment instal·lada. Inicialment, havia d'anar al Perú, però vaig haver de canviar a última hora i, per tant, vaig tenir la sort de no estar preparada. No havia tingut temps de desinformar-me, de llegir articles i guies que segurament m'haguessin carregat el cap d'estereotips. Hi vaig anar *en boles*, podríem dir. Això sí, la meva mare, molt espantada, em deia: "Filliña, què vas a fer-hi? Si només hi ha *negriños* i misèria...". Me'n vaig anar amb aquesta idea, que es va capgirar del tot. Després, vaig deixar la feina i, al cap d'un mes i mig, hi vaig tornar. Em van sorgir molts dubtes i una curiositat tremenda, em preguntava: "Misèria? Això és misèria? Que la gent mengi en un plat de carabassa perquè no té plats però que el que hi ha de menjar es comparteixi és misèria, o és absència de coses materials?". L'Àfrica Negra és un punt i a part i les primeres 24 hores a Burkina Faso em van canviar la vida.

Els estereotips també poden ser positius?

Si són sobre aquells que considerem més desenvolupats, com els alemanys, fins i tot els estereotips negatius juguen en positiu: "Són uns caps quadrats, però són tan treballadors i organitzats...". Fins i tot creiem que podem aprendre alguna cosa dels estereotips negatius d'algú que considerem més desenvolupat; els positivitzem. En canvi, fem el contrari amb els pobles o les persones que considerem menys desenvolupades. Poso

“

Si em dedico al que em dedico és pel drama que em va suposar la migració. Estic convençuda que el que faig, la dedicació a l'antropologia, té a veure amb aquell trauma

Creiem que podem aprendre dels estereotips negatius d'algú que considerem més desenvolupat. Amb els pobles que considerem menys desenvolupats, fem el contrari

”

“

No és dolent pensar que els africans tenen ritme, però això acaba convertint-se en una casella sense sortida. Els estereotips que podem considerar positius mai no ho són

Som una societat amb molta por i, per compensar-la, volem tenir la sensació de controlar la realitat. Utilitzem els estereotips per generar aquesta sensació

”

un exemple: els africans tenen ritme. Partint d'això, no esperes d'un africà que sigui un bon físic nuclear, sinó que balli bé la samba. I no només ho esperes: si no la balla, et decep. A més, no l'imagines a l'oficina d'un banc quan penses en ell. Si és força guapo, en tot cas, te l'imagines a la barra d'un bar servint copes. No és dolent que pensis que tenen ritme, però això acaba convertint-se en una casella de la qual no es pot sortir. Els estereotips que recauen sobre les persones provinents del que mal anomenen *sud* són folklòrics, tenen a veure amb el ritme i, per tant, amb certa animalitat, mai amb la intel·ligència ni amb estratègies d'èxit en l'àmbit econòmic i polític ni amb els valors. Per exemple, reconeixes que les marroquines són bones cuineres i, quan hi ha una festa intercultural, s'encarreguen del menjar; ja els assignes el *seu espai*. Els estereotips que podem considerar positius mai no ho són.

Sempre empresonen.

Forcen les persones a no sortir-ne perquè crees una classificació social. Hi ha un estudi d'una antropòloga alemanya, de fa anys, sobre les dones migrants en l'àmbit domèstic i el treball sexual. En ambdós casos no es parla amb elles, sinó amb les col·locadores i els amos dels clubs d'*alterne*. En l'àmbit domèstic, s'identificava quines tasques podia fer una treballadora en funció de la seva procedència, és a dir, en funció de l'estereotip associat al seu lloc d'origen: les asiàtiques poden netejar la vaixela perquè són delicades; les negres, el garatge; una dona amb mocador es rebutjava perquè els nens s'espantaven; les llatines podien cuidar la gent gran, però les caribenyes no servien perquè són massa desimboltes i, a casa, hi ha el marit i els fills adolescents. Els amos dels clubs apuntaven que, al llit, s'espera el mateix: si vols pagar per un treball fi, una asiàtica; si vols sexe dur, pots ser busques una africana; si vols ritme, una cubana. Et col·loquen en un apartat del nínxol laboral. Donem un lloc dins la societat a les persones en funció de l'estereotip, s'hi instal·len per supervivència i, per tant, el reproduïen.

Per què tenim la necessitat de construir sobre l'altre?

Som una societat amb molta por, permetem que ens treguin les botes als aeroports i ens vigilin amb càmeres de seguretat per tot arreu. Per compensar la por, volem tenir la sensació de

controlar la realitat. Utilitzem els estereotips per simplificar-la i generar la sensació que la controlem. Quan veig una persona amb determinats trets, vull saber quin tipus de persona és, com és. Els estereotips són perversos, però els necessitem.

Hi ha comunitats més estereotipades que altres. Per exemple, de la pakistanesa, una de les més nombroses a Barcelona, no creiem saber-ne gran cosa.

Quan van començar a arribar els pakistanesos, recordo que ens van començar a fer determinats relats als mitjans de comunicació. Però és cert que ara no tenim nous estereotips d'aquesta comunitat. Primer, perquè no els teníem prèviament -ens resulta més fàcil fer-ho amb els marroquins perquè ja fa segles que n'estem construint i només cal que els reeditem. Per altra banda, el Pakistan és un país que no s'ofereix massa al turisme i, en el nostre imaginari, no tenim relació amb el país de procedència. Finalment, són una comunitat molt present, però que no participa massa a la vida de la ciutat. Jo crec que els problemes de racisme no es donen amb les comunitats que no s'integren, sinó amb les que sí que ho fan. Mentre veiem passar pel carrer un veí de qualsevol procedència, mentre el veiem dur les criatures a l'escola, no passa res. El problema arriba quan els pares van a l'Associació de Mares i Pares d'Alumnes, donen la seva opinió i aquesta és contrària a la d'altres. L'autèntic procés d'integració és el que genera discursos estereotipats.

Però, precisament, no s'haurien de trencar quan es deixa de parlar de la gent per passar a parlar amb la gent?

Ambdues coses. Et poso un exemple molt clar. Ens costaria esmentar algun estereotip sobre la comunitat filipina perquè, malgrat ser tan antiga i nombrosa, no és molt activa, està força agrupada en una zona i no forma part de la nostra vida quotidiana. El senegalès tampoc no participa massa, però té unes característiques diferenciades. Primer de tot, se'l veu moltíssim, tot i que la comunitat senegalesa, en termes quantitius, és la vint-i-setena col·lectivitat d'un altre origen a Barcelona. Hem de tenir en compte que aquesta llista no comptabilitza la gent d'origen francès, italià, etcètera, sinó només aquella que anomenem migrant perquè ve de països que creiem més pobres que el nostre. En total, diria que les persones pro-

fixem més en els africans pels trets físics: són molt visibles i la visibilitat genera discurs.

El focus mediàtic centrat a la tanca de Ceuta i Melilla també hi té a veure?

Els poders públics també generen estereotips intencionadament. Per començar, els que tenim sobre els negres es van crear per legitimar el tràfic d'esclaus. En aquells moments, alguns es preguntaven si els negres tenien ànima, fet que suposava qüestionar que fossin persones del tot. Més tard, van respondre que sí que en tenien, però que eren nens: d'aquí la infantilització del negre. Tothom ha sentit alguna vegada que algú parlava d'una persona adulta d'1,80 metres d'alçada referint-s'hi com a *negret*. El màxim que concedim al negre és l'adolescència. I és claríssim que les polítiques migratòries usen la imatge de primitivisme, agressivitat i infantilisme. Durant els anys de més moviments migratoris, només el 7% del total entrava per les tanques, però la imatge de la immigració irregular és dels salts a Ceuta i Melilla. D'aquesta manera, augmenten una sèrie d'estereotips -el negre salvatge, primitiu, agressiu- que legitimen el control migratori. Hem d'anar amb compte. Per exemple, gairebé tots els mitjans -inclosos els alternatius- parlen de les deportacions de senegalesos i gairebé mai de deportacions de persones d'altres indrets com l'Amèrica Llatina.

Hi ha un corrent històric que ha legitimat l'esclavisme, encara present -per exemple- en monuments d'homenatge. Els eliminem o construïm un nou relat?

Hi ha un moviment per eliminar l'estàtua d'Antonio López -que va ser un esclavista- i canviar el nom de la plaça pel d'un jove que va morir al CIE. Jo no comparteixo aquesta línia. Jo els mantindria, però no com a monuments de celebració, sinó com a elements de memòria històrica. Explicar qui era aquell home, a què es va dedicar i quina és la vinculació de les grans fortunes catalanes amb el tràfic d'esclaus. És cert, però, que la meua proposta és més fàcil d'abatre si hi ha un canvi de govern.

A l'emparedat de la crisi, els partits o moviments d'ultradreta han augmentat. Els discursos racistes són monopoli de la dreta?

Els discursos explícitament racistes, sí; però el sentiment de superioritat que dona lloc al racisme, les actituds racistes, són compartides per tots. Dins l'esquerra, trobem racismes subtils, més difícils d'identificar. I també discursos islamòfobs sota la causa de l'ateisme bel·ligerant, del fonamentalisme laïcista. Estic absolutament convençuda que no hi ha ningú que hagi estat criat en aquesta societat que no tingui quelcom de racista, perquè el nostre model de societat ho és. La idea de desenvolupament en si ja ho és, a partir del moment que considera que els *desenvolupats* som els que estem més a prop d'una suposada perfecció. Si tu ets qui es troba al davant en una línia evolutiva cap a la perfecció, els altres se situen al darrere o han marxat pel camí equivocat. Faig una reprimenda a l'esquerra perquè, en creure que no té aquestes actituds, té menys capacitat d'autocrítica. ◀

“

Dins l'esquerra, trobem racismes subtils, més difícils d'identificar. I també discursos islamòfobs sota la causa de l'ateisme bel·ligerant, del fonamentalisme laïcista

”

“Qüestiono les feministes que emeten discursos salvadors cap a dones amb vel”

Sota l'etiqueta de l'islam, agrupem 1.400 milions de persones que viuen a 54 països diferents. Tot i així, l'hem reduït al que Santiago Alba Rico anomena unitat negativa inassimilable. A què respon?

Hi entren en joc molts factors. Per una banda, la mirada occidental és dicotòmica: bo o dolent, negre o blanc. L'islam és l'altre i l'altre no té subdivisions, és un bloc monolític. Hi ha una reducció de la realitat en termes simples i duals. I, com que ens han generat aquesta por de l'islam, per garantir certa sensació de control, no es pot permetre un islam divers perquè sorgirien dubtes: “De qui he de tenir por i de qui no?”. Si tots són dolents, no hi ha espai per a la incertesa. A més, a l'Estat espanyol, amb l'expulsió dels moriscs, es va iniciar la construcció d'una identitat europea contraposada a l'islam: allò europeu és allò no musulmà. Es va fonamentar una identitat a través de la negació de l'altre. Que ara aquest altre sigui aquí i se'ns plantegi com un perill... és un autèntic polvorí, quelcom molt perillós. Òbviament, per interessos econòmics i polítics, hi ha una gran utilització de l'islam. Tot i això, hem de lluitar contra la islamofòbia ara i aquí.

Després de l'atemptat contra Charlie Hebdo, es va exigir una con-

demna al conjunt de la comunitat musulmana. Hagués passat el mateix si l'atac l'hagués perpetrat un cristià?

A mi, ningú no m'ha demanat que condemni l'atemptat comès per un cristià noruec el 2011. En el cas dels musulmans, en lloc de considerar que la violència és una excepció, se sentència que tots són violents i que els que no ho són són l'excepció: han d'aixecar la mà i condemnar-la.

Creus que les dones musulmanes pateixen una doble homogeneïtzació, doncs?

Quan sento moltes feministes que emeten discursos salvadors cap a dones amb vel, les qüestiono. I si el porten perquè volen? Òbviament, coneix casos de dones que no el porten perquè no volen i d'algunes que el porten forçadament, però moltes el porten perquè volen. No he aconseguit que algunes feministes parlin amb qui vol dur vel. Hi ha desconeixement i un absolut desinterès per conèixer. Si les coneguessin, potser les convencerien que no són víctimes de res. Aleshores, què faria una feminista occidental judeocristiana, per molt laica que sigui? A qui anirà a salvar? Es quedaria sense objectiu. Els

occidentals moderns ens ho podem qüestionar i replantejar tot, però sense missió caiem en el buit absolut. Quan he desmuntat aquesta missió i he intentat demostrar que no sabem ni més ni menys que les dones d'altres cultures, que les musulmanes ja demanaran ajuda si la necessiten, no he obtingut massa bones respostes.

Les accions del grup ucraïnès Femen han estat rebutjades per altres grups feministes.

Sota el meu punt de vista, Femen mostra una arrogància etnocèntrica, és un absurd. Les feministes islàmiques de Tunísia ja s'hi van dirigir contundentment. Diguem que els feminismes, aquí, són més matissats en el seu etnocentrisme, però certs corrents feministes, el feminisme acadèmic hegemònic, es mostren prepotents. Consideren que el seu feminisme és el feminisme, que la seva lluita és la lluita i que la seva manera d'entendre els drets de les dones és l'única. Aquesta actitud les situa fora dels desitjos, les necessitats i les lluites de les dones d'altres cultures, d'una altra classe social o d'un altre pensament dins la seva mateixa cultura. Jo no m'he sentit massa representada pels feminismes hegemònics. ◀

Taronges: del camp a la taula

La degradació del sector de la comercialització de la taronja ha provocat que molts llauradors busquen alternatives per donar una sortida digna als seus productes. La majoria de les solucions passen per acabar amb els intermediaris

Vicent Almela

La globalització va començar a afectar el mercat del cítric a partir de la dècada dels 80, quan alguns països nord-africans van començar a produir-lo i exportar-lo a Europa

Algunes varietats tradicionals del fruit, com la navelina, es paguen al productor a onze cèntims el quilo, fet que no li permet ni pagar els costos de producció

els camps de tarongers són una de les representacions més habituals del paisatge litoral valencià i les terres de l'Ebre. L'origen d'aquest cultiu es remunta 4.000 anys enrere al sud-est de la Xina, Indoxina i l'Índia, d'on prové el seu nom en sànscrit: *nārang*. A nosaltres, ens va arribar mitjançant la seua forma àrab, *nārangā*, arran de la introducció del cítric pel sud de la península Ibèrica, a través d'una de les rutes comercials de la seda durant el segle ix.

La primera varietat del fruit que portaren els àrabs era amarga. No s'utilitzava per al consum alimentari, sinó que es tractava d'un arbre ornamental que produïa uns fruits i unes flors exòtiques, les tarongines, valorades per les seues propietats curatives. No és fins al segle xv que s'introdueix la taronja dolça, també procedent de l'Àsia, però que arribava a través de les rutes comercials genoveses pel Mediterrani.

En un principi, la taronja dolça es cultivava principalment a Andalusia i la seua producció estava orientada tan sols a l'autoconsum i el petit comerç comarcal. No és fins al segle xviii que s'inicia el cultiu a la zona de Llevant, a causa de les condicions climàtiques immillorables d'aquest territori per la producció del cítric. Tot i que el cultiu s'estén ràpidament al llarg de tot el litoral valencià, destaquen dos punts concrets de producció: la Plana de Castelló i la Ribera de València.

Símbol de la prosperitat econòmica valenciana

Els primers comerciants de cítrics foren mallorquins, però les malalties que afectaren els tarongers de l'illa a principis del segle xix van fer que migraren a la costa valenciana. Aquest fet va ser l'inici d'una de les etapes més pròsperes de l'economia i el sector agrícola valencià, que va enriquir propietaris, llauradors i comerciants de manera equitativa durant quasi dos segles.

Arran de la inestabilitat i l'escassa capacitat adquisitiva de la població espanyola, que no es podia permetre productes que no foren de primera necessitat, la principal sortida de la taronja

era l'exportació a l'estranger. El fruit viatjava per via marítima, principalment, als mercats d'Anglaterra i França.

Aquesta prosperitat s'allargà pràcticament fins a finals del segle xx, fet que va condicionar enormement el desenvolupament de la societat valenciana, que -a diferència d'altres territoris- no viuria la revolució industrial amb tanta intensitat. Gran part de la seua població va continuar subsint del sector primari.

Globalització del mercat i crisi del sector

La globalització va començar a afectar el mercat de la taronja a partir de la dècada dels 80, quan alguns països nord-africans com el Marroc o Egipte van començar a produir i exportar el cítric a Europa. Tot i així, els llauradors valencians i catalans podien vendre els seus productes de manera més o menys digna fins a inicis de 2000, quan els preus van caure de forma dramàtica i s'inicià una forta crisi al sector.

Ferran Gregori, responsable tècnic del sector dels cítrics de la Unió de Llauradors i Ramaders, explica: "Açò no passa d'un dia a l'altre, és un procés de degradació que comença amb l'aparició de les grans centrals compradores". Segons Gregori, aquestes empreses "imposen la seua força i dicten els preus del producte aprofitant-se de la gran competència que viu el mercat". En molts casos, explica, "les taronges d'altres països són les que es comercialitzen a l'Estat espanyol i les nostres es queden a l'arbre".

Aquesta situació ha provocat que algunes varietats tradicionals com la navelina es paguen al productor a onze cèntims el quilo, fet que no li permet ni pagar els costos de producció. A més, els últims anys també s'ha estès el model de venda "a resultes de comercialitzar", un model en què agricultor i comerciant no arriben a pactar un preu previ per la mercaderia. Aquest mètode, tot i que va ser prohibit per l'Audiència Provincial de València en 2012, es continua reproduint en moltes transaccions i ha provocat un considerable augment de la incertesa i la precarietat.

"La citricultura com l'hem entès fins ara ja està morta", afirma Gregori, tot i que considera que "hi ha solucions parcials que poden fer una solució global". Segons el tècnic, aquestes receptes "s'hauran d'adaptar a les característiques personalitzades i la viabilitat de cada projecte" i requeriran que els llauradors no

La Fira de la Taronja se celebra cada diumenge, des del mes d'octubre fins el maig, a tres places de la ciutat de Castelló / MEDITERRÀNEO

solament s'encarreguen de produir, sinó "que facen un pas endavant i es formen per conèixer bé el mercat, les seues necessitats i els comerciants amb qui treballen". Algunes d'aquestes iniciatives personalitzades, com el mercat de proximitat, la venda en línia o la venda al carrer sense intermediaris, ja s'estan aplicant amb èxit a algunes localitats valencianes.

Venda directa al carrer, de tradició a alternativa

En alguns carrers del territori valencià és comú vore caixons de taronja als portals de les cases dels llauradors, col·locats allí com un reclam per la venda directa a les veïnes. Aquesta antiga tradició de vendre al carrer i directament al consumidor torna a ser una de les sortides principals del cítric a molts pobles i ciutats del País Valencià.

Un exemple d'açò és el que ocorre des de 2008 a Castelló amb la Fira de la Taronja. Durant la temporada de collita, cada diumenge, més de 60 llauradors fiquen paradetes a tres places de la ciutat per vendre directament al consumidor a un preu raonable per tothom.

Pepe, llaurador de 82 anys i president de la fira, explica que la iniciativa naix d'una xerrada informal mantinguda amb el regidor d'agricultura de l'Ajuntament de Castelló vuit anys enrere, durant la qual diversos productors van traslladar al polític la seua preocupació per la crisi de preus de la taronja. Durant la xerrada, li van comentar: "Per què no eixim a vendre els llauradors? Tu mos deixaries les places?". Davant aquesta proposta, el consistori -aleshores controlat pel PP- no va ficar problemes i va aprofitar per apropiarse del mèrit d'organitzar aquesta iniciativa de dinamització del sector agrícola a la ciutat.

Enguany, la Fira de la Taronja, que està adreçada principalment a productors xicotets, celebra la seua setena edició i espera superar els 225.000 quilos venuts el 2014. Segons César, enginyer tècnic agrícola que col·labora amb l'organització de l'esdeveniment des del principi: "Aquestes iniciatives defensen l'autarquia del llaurador davant un mercat cada dia més globalitzat. Han de ser els mateixos productors els que es formen per saber defensar el seu producte davant el comprador i, així, eliminar els intermediaris, responsables de la precarització del sector". ◀

Camps ubicats a la comarca de la Plana Alta / PACO SANZ

Doctor Naranja: lluitar per la tradició, pel comerç just i per salvar el paisatge

La forta caiguda del preu de la taronja de l'any 2011 va ser el detonant perquè Josele, un jove llaurador de la Plana, s'animés a crear Doctor Naranja. "Alguna cosa havia de fer... Es tractava d'evolucionar o desaparèixer i no estava disposat a deixar de lluitar per una cosa tan especial que he vist mantindre i cuidar a la meua família durant dècades", explica. El seu projecte s'encarrega de completar la cadena productiva i comercial i d'eliminar els intermediaris: "Nosaltres plantem, cultivem, seleccionem, netegem, envasem i transportem la nostra fruita, que sempre arriba al consumidor en menys de 24 hores". A més, segons el llaurador, s'utilitzen "mètodes tradicionals de cultiu respectuosos amb el medi ambient".

"Som un projecte que, sobretot, tracta de fomentar el comerç just, a un preu que permeta que el productor visca dignament i se-guesca plantant", afirma Josele. A

més de comercialitzar taronges i clementines, Doctor Naranja també s'encarrega d'elaborar melmelades, dolços, infusions, licors, cervesa o altres productes derivats dels cítrics.

"Gràcies a les noves tecnologies, ens hem pogut endinsar en aquesta aventura", reconeix. A més de vendre a Castelló, també distribueix els seus productes en altres localitats com Barcelona. "El repartiment per la ciutat de Castelló sempre el faig en bicicleta. Un cop a la setmana, puge a Barcelona amb la furgoneta per distribuir la fruita en diferents mercats i també a particulars".

Tot i haver passat moments molt durs amb la crisi del sector, Josele es mostra content amb l'evolució de la iniciativa i considera que aquestes alternatives al mercat convencional de cítrics són necessàries "si volem continuar preservant les nostres tradicions i els nostres paisatges".

Josele ha inventat una biciespremedora que li permet fer suc de taronja fresc a qualsevol lloc / DOCTOR NARANJA

L'amnèsia i el 'Crucero Baleares'

Dolors Marín
Historiadora

Un far de vint-i-dos metres d'alçada immortalitza els tripulants d'un vaixell que va torpedinar la població civil de múltiples ports de la costa mediterrània

L'associació Memòria de Mallorca reclama la demolició d'aquest antic monument franquista. Altres entitats, en canvi, en demanen la conservació

Ja fa molts anys que l'associació Memòria de Mallorca va demanar la demolició de l'antic monument franquista dedicat a la memòria del *Crucero Baleares*. L'objecte en qüestió -o l'escultura o com li vulgueu dir- és un far de vint-i-dos metres d'alçada que està situat al parc de Sa Feixina, en ple centre de Palma. El debat al voltant del monument s'ha tornat a desfermar arran de l'actual canvi polític a Cort -és a dir, a l'Ajuntament- i algunes entitats com l'Associació per a la Revitalització dels Centres Antics (ARCA) en demanen la conservació.

Caldrà recordar, però, que aquesta és una altra assignatura pendent del desmemoriat plànol balear dels símbols i els monuments franquistes. L'article 15 de la llei sobre simbologia i monuments públics 52/2006 de 12/12/2006 ja obliga les administracions públiques a prendre "*las medidas oportunas para la retirada de escudos, insignias, placas y otros objetos o menciones conmemorativas de exaltación, personal o colectiva, de la sublevación militar, de la Guerra Civil y de la represión de la Dictadura*". A banda de recordar que a poblacions com Sóller encara hi resta un monument als *caiguts* i que en una de les portes laterals de l'església de Lluçmajor hi destaca un aligot inconstitucional, assenyalem que hi ha veus que demanen revisar el servei del nomenclàtor illenc i el de Palma, on encara consta el carrer Manacor, la prèvia dels *Héroes de Manacor*. Aquests herois no foren precisament els ferits i les infermeres catalanes de la Creu Roja que van ser assassinats després de tortures terribles sense haver disparat mai un tret. Memòria i desmemòria interessada s'ajunten en un exercici pervers d'ocupació física i simbòlica de l'espai de tots, el públic. Malgrat la transició, no aconseguim posar un punt i a part i retornar la dignitat a les víctimes, que encara es troben disperses en fosses per excavar escampades per tota l'illa. L'associació Memòria de Mallorca fa visible aquesta reivindicació cada primer dissabte de mes a través d'una plantada davant de Cort.

El producte d'una 'subscripció popular' dirigida

Però tornem a centrar-nos en el monument que avui polaritza el debat illenc sobre una llei promulgada fa quasi deu anys. El monument de Sa Feixina neix de la idea d'immortalitzar -aquest fou el seu nom- la memòria dels tripulants del vaixell que, el març de 1938, va ser enfonsat per les naus republicanes a la zona del cap de Palos, davant les costes de Múrcia. El bloc rectangular, molt del gust nazi-feixista del seu temps, fou inaugurat pel dictador en persona el 16 de maig de 1947. L'acompanyaren totes les forces vives de la ciutat de Palma, des dels bisbes de Mallorca i

Eivissa fins al governador civil, l'alcalde i totes les patums locals (falangistes, militars, empresaris, eclesiàstics, etcètera).

La presentació va tenir lloc després de deu anys del que anomenaven *subscripció popular*, patrocinada per Josep Tous Ferrer, propietari del periòdic *Ultima Hora*. A les seves pàgines, s'hi publicaven els noms dels contribuents, una pràctica molt habitual a les zones *conquerides* als republicans i que actuava com a mesura de coacció per la por que tenien molts ciutadans amb familiars a la presó o desapareguts. Era una *subscripció popular* imposada, en què els aportadors més destacats eren les forces d'ocupació a les illes, però, per completar el projecte, va caldre una contribució del Ministeri de Foment de gairebé la meitat del cost. Tripijocs, diners manlevats als mallorquins esporuguits (amb més de 3.000 persones empresonades) i finançament de l'exèrcit nacional durant el conflicte ens porten a pensar en l'interès ideològic i polític del conjunt de pedres.

I encara és molt més el que ens plantejem. Un cop establerta la causa principal de l'edificació del monument, en cap cas filantròpica o desinteressada, revisem qui eren els vindicats com a herois del *Crucero Baleares*. Els vint-i-dos mallorquins desapareguts, a banda de nombrosos mariners peninsulars, es varen inscriure a la *croada* voluntàriament, no per reemplaçar obligatori. Nou d'ells, menors d'edat, estaven enquadrats a Flechas Navales, una organització juvenil de la Falange que imitava els Bailles mussolinians. Poca broma: nens enrolats en guerres d'adults.

Un símbol del feixisme

La influència italiana a Mallorca, denunciada pel filòsof anarquista Camilo Berneri aquells mateixos anys, no és exagerada. Si més no, fixem-nos en l'himne dels homes del Balears, compost per la mateixa tripulació i cantat amb la música de l'himne "Giovinezza":

*"Va el Crucero Baleares
tripulado por Falange
y en las costas de Levante
hace tronar su cañones
destruyendo las guaridas
de los rojos forajidos
que abandonan al instante
Barcelona y Alicante.
Venga fuego con denuedo
y la Falange a luchar
y acabemos con la FAI
y la Generalitat"*

L'himne segueix amb els típics i tòpics *vivas* a l'exèrcit, la Falange o Franco. És tot un símbol que explica la part frívola de la història. Aquest vessant quedaria com una trista

El 'Crucero Baleares' va bombardejar 33 vegades els ports i només va tenir quatre trobades a alta mar amb la flota republicana. Va ser tota una màquina de matar persones indefenses

anècdota si no fos per la breu -però terrible- singladura del vaixell, si no fos pels bombardejos als ports de la Mediterrània. Unes canonades que comporten l'assassinat de població civil indefensa davant els atacs marítims i desorienten els republicans de tots els colors. Tothom que s'hagi interessat per la repressió de Màlaga coneix la participació dels vaixells *Baleares*, *Canarias* i *Almirante Cervera* torpedinant la ciutat a menys de mil metres de la costa, fent blanc en dones i nens que fugien cap a Almeria. Naturalment, l'acció es complementava amb l'aviació, que metrallava els que fugien esparordits pel que encara es coneix com *la carretera de la Mort*. Era la primera missió de sang i la ciutat va ser bombardejada insistentment del 5 al 9 de febrer de 1937.

Ruta de mort i patiment

A més de Màlaga, el *Baleares* va atacar d'altres objectius civils. Poc després, va arribar el torn de les costes valencianes: la tarda del 13 d'abril, va ser Castelló; el matí següent, Tarragona. Del 20 d'abril al 4 de maig, els atacs van caure sobre Maó, per passar al Grau de València el dia 26. Del 4 al 8 de juny, les localitats bombardejades van ser Palamós i Sant Feliu de Guíxols. El dia de Sant Joan a la nit, foren altra volta Palamós, Sant Feliu i Mataró. Dos dies després, el 26, el *Baleares* va ajudar el vaixell *Lázaro*, que es dedicava a minar la costa de Tortosa. El 3 de juliol, van atacar Tarragona i Palamós. Després de capturar un petrolier republicà en aigües eivissenques, van participar en el bloqueig naval de Santander "y la costa enemiga adyacente" entre el 22 i el 31 de juliol. El mes de desembre, van atacar la costa alacantina i, el dia 21, feren via cap a València, on van enfonsar tres vaixells de pesca enemics. El dia 22 a les sis de la tarda va començar el bombardeig de Gandia i Dénia, que va durar fins l'endemà. Tres dies després fou el torn del Grau de Castelló, el barri marítim, que fou minat i bombardejat. A la tarda, atacaren Vinaròs. El *Crucero Baleares*, el *Canarias* i l'*Almirante Cervera* van atacar València a les set del matí del 23 de gener i, dies després, amb l'ajut de l'aviació, hi van tornar, del 17 al 23 de febrer. Era el seu darrer bany de sang de població civil.

Segons els mateixos informes del tinent del vaixell, Miguel Cervera, el *Crucero Baleares* va bombardejar 33 vegades els ports i tretze les bateries de les costes republicanes. Només va tenir quatre trobades a alta mar amb la flota republicana. Així doncs, va ser tota una màquina de matar persones indefenses. Tenint en compte tot això, tota aquesta trajectòria durant la guerra i tot el seu significat, algú encara vol que aquest monument a l'horror i la mort resti dempeus? ◀

22-23

Entre declaracions xenòfobes i atacs racistes, la crisi de migrants dona ales a la ultradreta alemana

24

Tanzània viu un agitat escenari postelectoral després de l'anul·lació dels resultats a Zanzíbar

Lesbos, l'illa de la ignomínia

Aquest territori s'ha convertit en la principal porta d'entrada a Europa per als centenars de milers de refugiades que fugen de la violència. Petites ONG i voluntàries centralitzen l'ajuda

Arantza Diez
@arantzadiez

“*Is it Europe? Is it Greece? No danger here?*”, pregunta un jove afganès només baixat de la precària llanxa pneumàtica a motor que l'ha portat fins a l'illa grega de Lesbos des de la costa turca. És difícil ponderar la tercera resposta: no sap que Lesbos és només el començament d'un penós i vergonyant periple pel vell continent. Per a ell, però, el desembarcament posa punt final a l'odissea que ha viscut des que va sortir del seu país. El viatge fins a Grècia pot durar entre deu dies i dos mesos i el tram final són només els deu quilòmetres de mar que separen la costa turca de Lesbos.

En els últims dos mesos, l'arribada de barcasses sobrecarregades és constant i imparabile: en un dia de bona mar hi poden arribar més d'una cinquantena, és a dir, unes tres mil persones. A cada llanxa hi viatgen entre 30 o 40 refugiades, moltes són nenes i nadons de setmanes, algunes han nascut pel camí. Arriben famílies senceres, dones embarassades i ancianes de més de 80 anys que acompanyen els seus en una fugida de final incert i plena de penúries. En arribar, moltes, exhaustes, assedegades i espantades, les persones joves criden i salten d'alegria, les parelles s'abracen. Moltes ploren d'emoció i d'alleugeriment. Algunes besen la platja.

Cada adult paga uns 1.200 dòlars pel trajecte; els nens, la meitat; els nadons viatgen de franc. La màfia turca del tràfic de persones manté una estructura perfectament organitzada que funciona com un rellotge, sense pietat, sense compassió, sense escrúpols. La indústria de l'èxode genera milions de dòlars: implica llanxes -són totes idèntiques- motors, benzina, armelles salvavides, intermediaris i el transport en terra des que surten de casa seva. De mitjana, les despeses que ha d'afrontar un individu per cobrir el viatge des de l'Afganistan, Síria o l'Iraq fins a Lesbos sumen prop de 4.000 euros, una fortuna. El tram de mar és curt però molt perillós: segons recullen els mitjans locals, el mar ha engolit una seixantena de vides entre Turquia i Grècia aquest mes d'octubre. Les barcasses són conduïdes per les mateixes refugiades, que no tenen cap coneixement nàutic: només saben que han d'apuntar a la costa que tenen al davant i no deixar de donar gas. Sovint, el motor es para a mig trajecte.

Un viatge traumàtic

La gent que aconsegueix arribar relata experiències esfereïdores: la Latifa, una nena siriana de 2 anys, i el seu pare, en Givara, de 37, caminen, xops i exhausts, carretera amunt, en direcció a algun dels punts d'atenció als refugiats que hi ha a l'illa. Fa només dotze dies que van sortir de Síria, just després d'enterrar: la mare de la família i dues nenes. Mentre en Givara era al metge amb la petita, van bombardejar casa seva. Els dos estan en xoc: la Latifa defuig el contacte visual, no es tomba quan sent que la criden. Està afamada: el seu primer àpat en hores és un plàtan, té els ulls clavats en el no-res, no parpelleja. Ell l'acaricia, li fa petons, l'abraça amb la mirada per-

Fotografia d'un desembarcament a Lesbos / S. P.

En un dia de bona mar poden arribar unes tres mil persones a les costes gregues en barcasses sobrecarregades

El tram de mar des de Turquia és curt i perillós: el mar ha engolit una seixantena de vides aquest mes

Les refugiades condueixen les barcasses sense tenir coneixements nàutics. Arriben en estat de xoc

duda. Es penedeix de no haver marxat abans de Síria. Ara la resta de la seva família seria viva.

En Givara du una bossa de plàstic amb dues ampolles d'aigua. Els traficants turcs, que van armats, li han llençat l'equipatge al mar perquè en l'espai que ocupa una bossa hi cap una altra persona que significa 1.200 euros més a la caixa. Així han arribat a Europa: soles, sense res. Quan alguna migrant es nega a pujar a la barca sobrecarregada i insegura, molt diferent del que s'imaginaven, l'obliguen a embarcar amenaçant-la amb pistoles. Això li va passar a una dona embarassada de nou mesos que va començar a tenir contraccions a la costa turca. Va fer el trajecte de nit i va donar llum a la platja de Lesbos, on la llanxa en què viatjava va aconseguir desembarcar. Des dels punts alts de la costa de l'illa s'albiren les barcasses: són petites taques negres o taronges al mig del mar. Pel color es pot saber si hi viatgen sirianes o persones d'altres països. Les sirianes utilitzen armelles salvavides de color taronja, més cares que les negres que vesteixen les migrants afganeses. Són les dues nacionalitats majoritàries d'aquest èxode. I les diferències continuaran un cop trepitgin terra: a Lesbos se les separa en funció de l'origen i reben un tracte diferent. Les persones provinents de Síria obtenen un visat de sis mesos mentre que a la gent d'altres nacionalitats se li

Una llanxa inflable concloent el trajecte que separa les costes turques de l'illa de Lesbos / SANTI PALACIO

Una dona abraça dos nens minuts després d'arribar per mar a territori grec / S. P.

Un home sosté a una dona semi-inconscient a les portes del camp de refugiades de Moria / S. P.

dóna un permís d'estada de 30 dies que s'ha de renovar a cada nova frontera europea.

Solidaritat per omplir el buit institucional

A Lesbos no hi ha, de moment, cap camp de refugiades, sinó dos grans camps de registre on s'obté un paper que permet les refugiades viatjar fins a Atenes en ferri. El trajecte costa 50 euros i elles mateixes l'han de pagar. Les sirianes van a un dels camps, el de Karatepe, mentre que les afganeses, iraquianes i la resta de nacionalitats van al de Moria, la viva imatge de l'infern. El custòdia la policia grega i el cos d'antiavalots, conegut al país per la seva agressivitat. Molts homes joves, famílies senceres, amb nens petits i nadons, fan cua als voltants del recinte per entrar a registrar-se. S'hi poden passar fins a una setmana. No tenen menjar, aigua ni mantes, tampoc lavabos.

Algunes ONG com Save the children i Metges Sense Fronteres reparteixen menjar dins i fora de Moria en alguns moments del dia, però no arriben, ni de bon tros, a cobrir les necessitats dels milers de persones que s'hi amunteguen en condicions inhumanes. Dormen a la intempèrie, també quan plou: ha passat aquest mes d'octubre, en què va diluviar durant tres

dies. La tensió entre les refugiades és tan intensa que de vegades hi ha motins. La policia ha llençat gasos lacrimògens en més d'una ocasió. El caos és total i s'han reportat assalts sexuals a dones. L'alcalde de Mitilene i màxima autoritat a l'illa, Spyridon Galinos, ha definit Lesbos com l'illa de la solidaritat. Efectivament, s'hi ha creat un moviment espontani de voluntàries vingudes d'arreu del món que ajuden en els desembarcaments a peu de platja i reparteixen aigua, mantes tèrmiques i roba eixuta. S'ocupen del que no s'ocupa el govern grec. També hi ha un grup de socorristes de Catalunya que han muntat l'ONG Pro Activa Open Arms. Juntament amb els poc personal mèdic que ha vingut fins a Lesbos, són les úniques professionals voluntàries a l'illa i les úniques que fan rescats d'embarcacions. Només en casos excepcionals, els guardacostes grecs i l'agència europea de control de fronteres, Frontex, es mobilitzen per buscar embarcacions a la deriva o persones que han caigut a l'aigua.

Les refugiades com a mercaderia

L'Agència de l'ONU per als Refugiats, l'ACNUR, és al darrere d'alguns dels campaments improvisats que hi ha a mig camí de la carretera de 60 quilòmetres, estreta i sinuosa i de pendent fort, que separa la costa nord de la capital, Mitilene, d'on parteixen els ferris cap a Pireu. Moltes refugiades recorren bona part del camí a peu, mullades, carregades i exhaustes: no hi ha autobusos des de la platja fins als campaments, zones d'avituallament molt bàsiques en què es reparteixen mantes, menjar i roba i on poden passar una nit fins que un bus els vagi a recollir per anar al camp de registre que els toca. Avui Lesbos és, en realitat, l'illa de la ignomínia. I mentre tot això passa a l'altra banda del Mediterrani, la Unió Europea continua negociant quotes i usant els refugiats com a moneda de canvi. La cancellera alemanya, Angela Merkel, ha intentat comprar Turquia amb 3.000 milions d'euros i la promesa d'accelerar les negociacions per la seva adhesió a la UE a canvi que aturi la sortida de migrants del seu país, on es calcula que ara mateix n'hi ha prop de dos milions. La proposta de Merkel passa per la creació de 100.000 places per acollir refugiats. La meitat les vol a Grècia. Està per veure quins són els seus plans reals: si estarem davant de la creació d'autèntics camps de refugiats al cor d'Europa o si es complirà la demanda de Frontex de crear centres d'internament tancats, és a dir, CIE. Mentrestant, centenars de milers de persones que fugen de la violència mortal i de la desesperació més absoluta, com en Givara i la seva filla Latifa, continuen atrapats a les portes de la cruel Europa. Són *los nadies*. ◀

El camp de Moria, que acull les refugiades que no són d'origen siriana, és la viva imatge de l'infern

La solidaritat de les voluntàries i de diverses ONG pal·lia parcialment el buit institucional que s'ha creat

La cancellera alemanya proposa la creació de 100.000 places per acollir refugiades: la meitat les vol a Grècia

La ultradreta capitalitza el discurs antimigratori a Alemanya

Amb les discussions entre conservadors, socialdemòcrates i democristians com a teló de fons, les agressions racistes augmenten en freqüència i intensitat fins a crear un clima de pogrom

Roger Suso
@eurosuso
Berlín (Alemanya)

La 'grosse koalition' trontolla. La cancellera i els seus aliats de govern no es posen d'acord en les fórmules que han de permetre "un acolliment ordenat dels refugiats"

Els delictes i les agressions xenòfobes han augmentat especialment a l'est del país. El nombre de delictes comesos per l'extrema dreta va arribar a 1.500 casos només el setembre

"**F**red ja". "Estic content de ser aquí, a Berlín", diu Ahmed. "Vaig entrar la setmana passada per Eslovènia". "Jo vaig entrar per Hongria", diu un altre refugiat que també respon al nom d'Ahmed. Els dos van ser enviats a Berlín per l'Estat de Baviera després d'entrar al país per Àustria. Els dos Ahmed s'estaran al centre d'acollida improvisat que les autoritats berlineses han autoritzat a l'antic aeroport de Tempelhof, avui convertit en un gran parc. Els set hangars del simbòlic aeroport, construït durant l'època nazi i emprat a bastament durant la guerra freda, seran preparats per acollir persones refugiades, majoritàriament de Síria i l'Afganistan. 660 persones per hangar. Actualment, només estan disponibles els hangars 1 i 2. Les refugiades s'allotjaran a l'aeroport durant un màxim de dos mesos, fins que se'ls assigni un alberg definitiu a qualsevol població de la geografia alemanya.

"De moment, estem tranquils. L'hangar és net, calent i lluminós. Els habitatges i les tendes de campanya proporcionen una certa intimitat", diu Michael, un bomber voluntari que treballa als hangars 1 i 2. "Aquí estan bé. El problema el tindran quan se'ls assigni un alberg fora de Berlín. A Saxònia o en algun poblet del sud. No importa, no estaran segurs enlloc", sosté.

Dissensions sobre el model d'acollida

Les organitzacions, els moviments socials i el govern alemany estimen que, diàriament, entre 7.000 i 10.000 refugiades entren al país a través de la frontera amb Àustria, situació que ha desbordat les estructures existents. La solidaritat persisteix, però també s'intensifiquen les mostres d'intolerància i racisme de gran part de la població alemanya. L'eurodiputat Marcus Pretzell, president regional del partit d'extrema dreta populista Alternativa per Alemanya (AfD) a Renània del Nord-Westfàlia, ha estat contundent. Per ell, les fronteres alemanyes s'han de defensar, si cal, amb trets. "Eslovènia i Àustria deixen passar desenes de milers de persones cap a Alemanya sense registrar-les. Això es pot evitar si disparem un primer tret al cel", va afirmar Pretzell. Fins ara, conservadors i populistes de dreta seguien una política de poques declaracions i molt de silenci. Eren els neonazis i Pegida qui protagonitzava les mostres públiques de

rebuig a les refugiades. Les tornes han canviat: ara, conservadors, altres i neonazis agiten l'odi.

El govern alemany ha entrat en crisi. La *grosse koalition* trontolla. La cancellera i els seus aliats de govern no es posen d'acord en les fórmules que han de permetre "un acolliment ordenat dels refugiats". Merkel i els seus socis bavaresos aposten per establir unes *zones de trànsit* prop de la frontera austríaca i estan contra el reagrupament familiar. Els socialdemòcrates no veuen amb bons ulls aquesta proposta i plantegen establir centres de registre reparats per tot el país. Allà, "es coordinarien els processos d'avaluació i es procediria, arribat el cas, a l'expulsió ordenada de les persones a qui rebutgin la petició d'asil", preveuen.

"Les anomenades *zones de trànsit* no són altra cosa que Centres d'Estada Temporal d'Immigrants (CETI) com els de Ceuta i Melilla, on es registren i s'allotgen les persones refugiades com si fossin presoners fins que no hi hagi una resolució favorable del seu expedient de petició d'asil", afirma Jasmin T., una de les voluntàries del centre d'acollida de Tempelhof. A parer seu, aquesta mena de camps d'internament són una imatge nauseabunda que "col·lisió completament amb l'Acord de Schengen de supressió de fronteres i la lliure circulació de béns, serveis, treballadors i viatgers".

Horst Seehofer, cap del govern regional de Baviera, aprofita la crisi de refugiades per tirar més llenya al foc racista i suggerir que les peticiónaires d'asil provinents dels Balcans només arriben al país per aprofitar-se del seu sistema social. "Aquesta gent ha de ser enviada a camps per poder ser repatriada al seu país tan ràpid com sigui possible", va arribar a dir. Les declaracions van despertar polèmica arran de l'ús de la paraula *camps*, amb una forta connotació nazi.

Clima d'odi

Els delictes i les agressions xenòfobes i racistes han augmentat especialment a l'est del país. El nombre de delictes comesos per la ultradreta va arribar a 1.500 casos només el mes de setembre. Des de principi d'any, prop de 550 albergs de refugiades han estat atacats, segons dades del mateix Ministeri de l'Interior. Cada matí, algun poble alemany encapçala els titulars de la premsa per haver estat escenari d'algun acte vandàlic ultradretà o d'un incendi intencionat en un local de refugiades. Als carrers, quan la turba racista es mobilitza, es torna a sentir "*Heil Hitler*".

Quan el bomber Michael afirma que les refugiades tindran un problema "quan se'ls assigni un alberg fora de Berlín", es refereix

Concentració de Pegida a Dresden / ROGER SUSO

Dos dels set hangars de l'antic aeroport de Tempelhof acullen refugiades / R. S.

A Heidenau, grups neonazis es van enfrontar tant amb policies com amb antifeixistes i van fer trinxeres per evitar l'arribada de refugiades

El grup islamòfob Pegida ha tornat a ensenyar múscul: les seves convocatòries a Berlín apleguen prop de 10.000 persones

acollir, de manera temporal, prop de 550 refugiades. Aquestes persones fugien de Síria, l'Iraq, el Iemen i l'Afganistan i, després de travessar el Mediterrani i les tanques de filferro espinós col·locades a Hongria, van sol·licitar asil a l'Estat alemany. La violència de la turba neonazi, que es va dedicar a enfrontar-se a la policia i al moviment antifeixista, que va fer trinxeres als voltants de l'alberg i a la carretera per evitar l'arribada de refugiades, va ser inesperada i extraordinària; d'una nova qualitat i estratègia no vista els darrers anys. Dos mesos més tard, la violència xenòfoba es va repetir a Freiberg, una població veïna de Heidenau: la policia i la premsa van ser agredides per neonazis que impedièren l'arribada de 400 refugiades a l'alberg de la localitat.

Pegida torna a mostrar múscul

A aquest clima, s'hi sumen les diverses manifestacions organitzades pel partit populista, ultranacionalista i conservador AfD, el partit de Pretzell, per agitar l'odi contra les persones refugiades, particularment les sirianes, amb una gran concurrència de personatges ultradretans coneguts. Fa un any de l'aparició del grup Pegida, l'acrònim alemany de Patriotes contra la Islamització d'Occident, un moviment islamòfob i xovinista que ha reactivat els tics xenòfobs de gran part de la societat alemanya i ha polaritzat el país. Pegida es manifesta dilluns rere dilluns a Dresden. I, després d'alguns alts i baixos, aquest octubre ha tornat a ensenyar múscul: les seves convocatòries contra la política migratòria de Berlín, que apleguen prop de 10.000 persones cridant contra les refugiades i on s'exhibien pancartes de forques amb el nom de Merkel o del vicecanceller socialdemòcrata Sigmar Gabriel.

Una setmana després de l'apunyament a Colònia, la policia alemanya va detenir un grup de neonazis "per preparar atemptats contra refugiats". Els sospitosos, onze homes i dues dones d'entre 21 i 36 anys, havien estat emmagatzemant material pirotècnic, armes de foc, munició, bats de beisbol, armes blanques, propagada nacional-socialista i banderes per preparar atemptats contra albergs de gent refugiada i destrossar un local vinculat a l'esquerra. Estaven vinculats amb la secció del partit Die Rechte de la ciutat de Bamberg. Un partit amb representació institucional i escamots propis vinculat a l'escena neonazi militant que, el novembre de 2014, va sol·licitar un recompte "dels jueus de Dortmund" a l'Ajuntament a través d'una instància.

Amb una ultradreta als carrers creant un clima de pogrom i, en molts cassos, exercint la violència contra les refugiades i les persones que els mostren solidaritat, el govern de Merkel -empès per la democràcia cristiana de Baviera- es planteja tancar fronteres. Convertiria els Acords de Schengen i els drets humans de les persones que fugen en lletra morta. ◀

a això: el clima de pogrom que es viu a Alemanya. Atacs neonazis preparats i organitzats, en cap cas espontanis. Uns assalts premeditats i no producte de l'eufòria i la borratxera. El polítòleg Hajo Funke, professor emèrit de la Universitat Lliure de Berlín, conclou que, a diverses regions d'Alemanya, "els ultradretans dominen la vida diària dels ciutadans".

Lonada racista té diferents cares: pintades difamatòries, esvásticas, atacs amb còctels Molotov, agitació de l'odi a Internet o concentracions racistes davant dels albergs. Desenes de poblacions han estat colpejades durant tot l'estiu i encara ara per la violència racista, però el pic del terror ultradretà va tenir lloc a Colònia quan un neonazi va apunyalat, el 17 d'octubre passat, una candidata a

l'alcaldia de Colònia pel seu posicionament a favor de les refugiades. Frank Steffen, un ultradretà amb antecedents de pertànyer al moviment neonazi organitzat, va atacar Henriette Reker al coll mentre feia el darrer acte de campanya electoral abans de les eleccions que va acabar guanyant. Reker havia defensat la posició inicial de Merkel d'obrir les fronteres alemanyes a les refugiades i millorar les condicions de vida de les sol·licitants d'asil que s'allotgen en centres i albergs d'acollida, molts d'ells situats en pavellons esportius, antigues casernes militars o antics centres comercials.

L'altre gran fet va passar a Heidenau, on la turba racista va sembrar el pànic durant tres dies amb un intent de pogrom. Durant l'agost de 2015, una nau industrial en desús va ser adaptada per

SERVEI DE TAXI 620 20 91 20
de 18h a 06h • Barcelona

RÀDIO PICA. CRÍTICA, COMPROMÍS I CREATIVITAT LLIURE DES DE 1981
www.radiopica.net

Periodisme és publicar allò que algú no vol que publicis

La resta són relacions públiques

George Orwell

EUSKAL HERRIA S. NA'15

OSKORRI
MURLET - KOLPATU - GLAIKOMA
JOSEBA B. LENOIR GANG

GOVERNORS

AT VERSARIS - VENDETTA
JABIER MUGURUZA
KORRONTZI - ANARI

Panorama postelectoral incert a Tanzània

L'oposició demana un nou escrutini i la junta electoral de Zanzíbar anul·la els resultats a l'illa

Jaume Portell
@jaumeportell

El dia de les eleccions, el passat 25 d'octubre, el diari *Daily News* -el més antic del país i propietat del govern de Tanzània- destacava la importància dels comicis per projectar una imatge del país en positiu. El pas dels dies, però, ha anat desgastant aquesta pretensió. L'enfrontament principal s'ha resolt a favor del Chama Cha Mapinduzi (CCM), el partit del president Jakaya Kikwete, però la coalició opositora Ukawa, liderada per Eduard Lowassa -exprimer ministre entre el 2005 i el 2008 amb el CCM-, no ha acceptat l'escrutini i ha demanat un nou recompte.

Paral·lelament, els resultats van ser anul·lats a Zanzíbar, regió semiautònoma que es va unir a Tanganika l'any 1964 per formar Tanzània. Això no ha impedit que el candidat del CCM a la presidència, John Magufuli, es proclamés vencedor dels comicis. I, a Zanzíbar, el candidat del Civic United Front (CUF) es va autoanomenar guanyador sense que hagués acabat el recompte.

El mateix partit, sempre al govern

Fins avui, Tanzània només ha conegut governs del CCM. El nom suahili de l'organització significa Partit de la Revolució, si bé la seva ideologia s'ha anat desplaçant cap al centre amb el pas de les dècades. El primer president del país, Julius Nyerere, va dirigir l'Estat cap al socialisme *ujamaa*, una variant africana del comunisme que incloïa la creació de granges cooperatives i la col·lectivització dels camps. L'escàndol dels desplaçaments forçosos de les comunitats -es cremaven les cases de la gent que pretenia quedar-se- i la corrupció dels alts càrrecs del CCM van ser les grans taques de Nyerere, que va abandonar la presidència quan l'FMI el va forçar a adoptar polítiques d'ajustament estructural. El país celebra eleccions des de l'any 1990. I el CCM, ja convertit en un partit socialdemòcrata, s'ha continuat imposant.

No tots els mitjans van mostrar fervor patriòtic per les votacions. El diari tanzà *The Guardian* comentava: "Una cosa és llançar promeses a l'aire durant les eleccions i l'altra complir-les". Però afegia, en un to més esperançat, que les onades de canvi semblaven haver aconseguit despertar "fins i tot l'oligarquia governant". La voluntat de respectar els resultats de les eleccions i d'assumir la possible derrota era un missatge transversal a tots els mitjans del país. La presència, com a observador, de l'expresident Goodluck Jonathan, que va perdre les eleccions a Nigèria i va cedir la presidència a Muhammad Buhari, era un exemple d'alternança al poder a l'Àfrica en un moment fràgil, en què els presidents d'arreu del continent busquen allargar els seus mandats com sigui. Rwanda, Burundi o Uganda exemplifiquen aquesta situació.

Avui dia, els resultats oficials reflecteixen una majoria clara del partit governant, amb un 58% dels vots, que superen clarament el 40% de suport al candidat opositor. El CCM, tot i reva-

John Magufuli serà probablement el cinquè president tanzà / KASSIM MBAROUK

lidar la victòria, ha vist disminuir progressivament el 80% dels vots assolit el 2005. El desgast per la corrupció i els anys al poder li han passat factura.

I Zanzíbar?

La regió semiautònoma de Zanzíbar, antiga colònia britànica on va néixer Freddie Mercury, va celebrar les eleccions presidencials i generals. El CUF, que inclou sectors partidaris d'augmentar l'autonomia i un sector independentista, va anunciar la victòria prematurament a través del seu candidat Maalim Seif. L'anul·lació dels resultats a l'illa ha creat un problema que la nova administració tanzana haurà d'afrontar. La suspensió també pot retardar l'anunci del vencedor de les eleccions al país, ja que el procés electoral hauria de començar de nou.

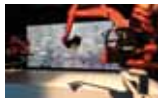
Diversos observadors de la Unió Europea van comentar que les eleccions havien estat ben organitzades, però van lamentar els esforços insuficients per fer uns comicis transparents. Els enviats de la Unió Africana o dels països de l'Àfrica del Sud (SADC) van declarar que la votació havia estat lliure i justa, però també van manifestar la seva preocupació per l'anul·lació dels resultats a Zanzíbar. Quan es va produir aquesta suspensió, 36 de les 54 circumscripcions ja havien publicat els resultats, però la notícia va deixar la situació a l'aire. De totes maneres, els mitjans locals ja donen les eleccions per acabades: "Felicitats Dr. Magufuli, ara és hora d'arreglar les illes i tirar endavant", va rebre el diari tanzà *The Guardian*. ◀

Avui dia, els resultats oficials reflecteixen una majoria clara del partit governant, amb un 58% dels vots, que superen clarament el 40% de suport al candidat opositor

El CCM, al poder des de la constitució del país l'any 1977, segueix sent la força més votada. Perd 22 punts, però, respecte al percentatge de vots assolit el 2005

93.837.15.48
www.ecofestes.cat

28-29

L'exposició '+Humans' fa un relat reduccionista i parcial del vessant ètic dels avenços tecnològics

30

Pere Ortega analitza les maniobres per augmentar la despesa armamentística a 'El lobby de la indústria militar española'

Els límits del fotoperiodisme

Els darrers anys, la mostra de periodisme fotogràfic World Press Photo ha patit algunes sacsejades arran de l'exclusió de fotografies i la retirada de premis a causa d'escenificacions o excessos de postproducció. Diversos professionals reflexionen sobre la definició de fotoperiodisme en uns temps d'imatge digital

Segons David Airob, fotoperiodista de 'La Vanguardia', "tota acció intrusiva per canviar la realitat que s'està documentant es converteix en un acte roï i denunciabile"

Edu Ponces, del col·lectiu RUIDO Photo, considera que "tot procés fotogràfic modifica la realitat; el problema essencial és que no s'han establert uns límits clars"

Paula Ericsson
@tellthemno

Les últimes edicions de la World Press Photo han generat molt debat dins la comunitat periodística i fotogràfica. On posem el límit quan retoquem una imatge? Què fa que una història sigui periodisme o sigui art i fins a quin punt aquesta diferència és rellevant són algunes de les preguntes més recurrents. Noms com Giovanni Troilo o Paul Hansen han encès la flama d'un debat que fa anys que es planteja.

On és el debat?

Hansen va aconseguir el premi a la millor fotografia de l'any a la World Press Photo 2013 pel retrat de dos nens palestins morts a Gaza, alçats pels seus tiets enmig d'una multitud que es dirigia cap a la mesquita per celebrar aquell funeral prematur. Els infants van morir a causa d'una ofensiva de les forces israelianes contra Hamàs. A primera vista, sembla un premi totalment merescut, ja que explica una història d'interès públic i la potència visual de l'obra és indiscutible. Segons analistes de la imatge com Neal Kratz, però, és una peça visual retocada.

A parer de Kratz, Hansen va fer una sèrie de fotografies i, en veure que la seva millor foto era massa fosca, va decidir muntar-ne diverses i aplicar més il·luminació a les zones d'ombra, manipulació que no permeten les bases del concurs. Tot i això, no se li va retirar el premi. Això alimenta el debat sobre els límits de la postproducció fotogràfica. Segons David Airob, fotoperiodista de *La Vanguardia*, "tota acció intrusiva per canviar la realitat que s'està documentant es converteix en un acte roï i denunciabile". Edu Ponces, del col·lectiu RUIDO Photo,

considera que "tot procés fotogràfic modifica la realitat; el problema essencial és que no s'han establert uns límits clars".

En el marc d'aquesta mateixa discussió, una part del sector es va indignar davant la frivolitat del debat. Amb un article titulat "*Cuando la cámara señala los niños muertos, los necios miramos el RAW*", es va posar en entredit fins a quin punt calia debatre sobre la manipulació fotogràfica i supeditar la història que s'estava explicant a un conflicte purament tècnic. Davant d'aquesta visió, Airob sentència: "El primer que anteposa el retoc a la història és l'autor". En canvi, segons Ponces, la discussió essencial no rau en la matèria del retoc fotogràfic, sinó en la definició del que es considera fotoperiodisme.

Què és el fotoperiodisme?

"El fotoperiodisme està mort", afirmava el fotògraf Phil Toledano a *The New York Times*. Segons el fotògraf de RUIDO Photo, actualment, s'està fent més fotoperiodisme que mai i el que ha mort no és el fotoperiodisme, sinó la seva concepció més antiga. "És el millor moment pel fotoperiodisme. El que està en crisi és el negoci", apunta Guillem Valle, fotoperiodista del col·lectiu Memo-Magazine. El canvi que ha patit el món del periodisme no és pas gratuït, ja que s'hi barreja la crisi del sector periodístic iniciada els anys 90 i la multicrisi (econòmica, social, política i de valors) que ha sacsejat el món des de l'any 2008. "Aquest moment de crisi ha obligat el fotoperiodisme a redefinir-se el mateix", apunta Ponces.

Durant aquest període de reformulació del gènere, Giovanni Troilo va guanyar el primer premi de l'apartat de Temes Contemporanis de la World Press Photo 2015 per la seva sèrie *El cor fosc d'Europa*. El guardó atorgat a aquest treball, qualificat com "una metàfora de la crisi europea" per l'autor, va ser retirat dues setmanes després. El jurat va al·legar que Troilo

havia mentit amb els peus de foto perquè, en una de les fotografies, va indicar que s'havia fet a la ciutat de Charleroi i no va ser així, com va reconèixer el mateix fotògraf. Abans de la desqualificació, el projecte va generar un debat molt fructífer per diversos motius, bàsicament relacionats amb la preproducció i la postproducció. Troilo va ser acusat de retocar en excés les seves imatges i, sobretot, d'escenificar-ne varies. En una de les més polèmiques, apareixia un cotxe amb els fars encesos; dins del vehicle, el cosí de l'autor estava fent l'amor amb la seva xicota. "Fins a quin punt un plantejament tan íntim i artístic està seguint un procés periodístic?", es pregunta Ponces.

Arianna Rinaldo, jurat de la World Press Photo 2014, argumenta en un article a *The New York Times* que "els llenguatges s'adaptin a l'evolució de la societat i a la necessitat de l'expressió individual i això és el que fa la fotografia". Rinaldo afegeix que les pràctiques contemporànies en la fotografia documental reben influències dels nous mitjans i de les noves tecnologies, així com d'altres maneres d'explicar històries com el cinema, el teatre o la literatura. "Això és un símbol dels nostres temps, de la necessitat de trobar noves formes de representació. Les fórmules velles ja no són suficients, ja no són creïbles", afegeix. Davant d'aquesta situació, Airob relata que, al llarg de la seva trajectòria professional, ha vist "com un fotògraf interpreta o imagina el que està pensant el protagonista de la imatge sense haver parlat amb ell". A parer seu, amb aquesta interpretació, "és molt possible que la fotografia adquireixi més força i, per tant, tingui més impacte, però s'allunya de la realitat; és aleshores quan el fotògraf superposa el seu ego a la seva professionalitat".

El fotoperiodisme ha mort?

Davant la polèmica, les professionals es pregunten en què s'ha convertit (o en què s'ha de convertir) la World Press

Photo. Segons Edu Ponces, hi ha dues parts que divideixen el sector del fotoperiodisme i el documentalisme: una part creu que la secció més artística, de narrativa interpretativa, hauria de tenir un lloc a la convocatòria. L'altre sector es nega a incloure històries que no segueixen el procés periodístic més estricte. "Volem desdibuixar la barrera entre opinió i periodisme o la mantenim?", es pregunta Ponces. Segons Rinaldo, "el que realment importa són les intencions de l'autor, així com la seva honestedat".

Per a Airob, explicar la història de la manera més honesta possible també és un dels requisits indispensables per qualificar una fotografia com a fotoperiodística. Ara bé, per ell, dedicar més de tres segons al procés de retoc ja són massa: "El punt de vista, la llum i l'angle els trobes quan disparen, no després". A parer de Ponces, establir què és fotoperiodisme i què no ho és no depèn de la imatge en si mateixa, sinó de la funció, l'honestedat amb què es capta la realitat de la manera menys perjudicial possible. A més, el membre de RUIDO Photo apunta que els peus de foto són allò que atorga al fotoperiodisme el valor probatori d'una realitat. "Si comencem a mentir en això, la gent ja no ens creurà", comenta.

Tot i que el fotoperiodisme no hagi mort, els últims anys han sorgit maneres noves d'informar a partir de la imatge. Les quatre darreres edicions de la World Press Photo han aconseguit el format multimèdia, categoria en la qual Airob va quedar tercer l'any 2014 amb *Calcio Storico*. El fotoperiodista es mostra crític davant la situació d'aquesta disciplina als mitjans espanyols: "Tothom potencia el multimèdia, però ningú no viu d'això; la filosofia de la gratuïtat està molt estesa en l'àmbit espanyol". 4

A l'esquerra, una imatge del projecte 'Sala Negra', d'Edu ponces i RUIDO Photo. A la dreta, la fotografia guanyadora del WPP 2015, obra de Mads Nissen

Algunes fotoperiodistes i documentalistes creuen que la secció més artística, de narrativa interpretativa, hauria de tenir lloc a la World Press Photo

Altres sectors es neguen a incloure històries que no segueixin el procés periodístic més estricte. "Volem desdibuixar la barrera entre opinió i periodisme?", es pregunta Ponces

L'evolució tecnològica exposada

L'exposició '+Humans', visitable al CCCB fins al 10 d'abril, ofereix un relat reduccionista i parcial dels aspectes ètics que es desprenen dels avenços científics

Antònia Escandell Tur

L'exposició + Humans. *El futur de la nostra espècie*, organitzada al CCCB i comissariada per la investigadora Cathrine Kramer, pretén donar continuïtat a un projecte previ que es va presentar al Trinity College de Dublín el 2011. La intenció és "impulsar el desplaçament del tradicional discurs tecnoutòpic sobre el futur de la humanitat cap a una aproximació que tingui en compte tota la gamma de matisos de les possibilitats futures".

L'exposició es pot visitar fins al 10 d'abril de 2016, tot un repte per als seus organitzadors: a la segona visita de qui signa aquestes línies, alguns dels aparells mecànics ja havien deixat de funcionar i d'altres presentaven deficiències significatives. Aquesta és la raó més tangible, però no l'única, que ens convida a posar en dubte el signe + que acompanya el títol de l'exposició.

Incoherències al descobert

Considerem frustrada una declaració d'intencions inicial que es caracteritza per la determinació d'"allunyar-se del tradicional discurs tecnoutòpic", quan l'exposició en qüestió rep les visites amb una llegenda que diu, literalment: "Durant la major part del segle xx, el progrés s'ha mesurat per l'augment de la velocitat i l'eficàcia (més ràpid, millor, més fort), però també ha provocat obesitat, tristesa i cansament". Obesitat, tristesa i cansament semblen ser, per a qui hagi signat aquest text, les úniques ombres d'un present reeixit, considerat des d'una perspectiva clarament etnocèntrica, caracteritzat pel benestar i l'abundància de productes de primera necessitat. S'obvien, a més, les grans catàstrofes que han marcat el segle precedent: la primera i la segona guerres mundials, les bombes nuclears i un llarg etcètera.

Partim, doncs, d'un present idealitzat i restringit a les societats capitalistes desenvolupades per endinsar-nos en un futur igualment idealitzant. Persones dels àmbits del pensament i de la ciència com Stephen Hawking s'esforcen a advertir dels perills potencials que els avenços tecnològics tenen per al futur de la humanitat, recalçant que s'ha d'invertir una tendència que els posa al servei de les exigències del capital. A l'exposició,

A l'exposició, hi predomina una mirada optimista que obvia el potencial destructiu de la tecnologia posada al servei del capital

Es parteix d'un present idealitzat i restringit a les societats capitalistes desenvolupades per endinsar-nos en un futur igualment idealitzant

però, predomina una mirada optimista que obvia aquest potencial destructiu i, per tant, es posiciona del costat de l'explotació capitalista d'aquests avenços.

Segons assenyalen diversos organismes internacionals, les crisis alimentàries, energètiques, econòmiques i climàtiques podrien provocar un col·lapse definitiu de la civilització -i estarien propiciades per l'ús incontrolat dels avenços tecnològics. Aquestes qüestions, però, s'obvien o s'aborden d'una manera clarament esbiaixada. Amb tot, l'exposició ha rebut una àmplia difusió mediàtica. El diari *Ara* -del qual Vicenç Villatoro, actual director del CCCB, és col·laborador habitual- dedica tot el suplement dominical *Rar* de l'11 d'octubre de 2015 a aquesta "especialíssima exposició", tot amantint els articles dedicats a lloar les bondats dels avenços tecnològics que hi apareixen amb seccions dedicades a la moda, els viatges (amb una selecció de destinacions turístiques que recorden paisatges futuristes) i el menjar (un reportatge que exposa els avantatges dels nous restaurants mecanitzats i de la tecnologia punta aplicada als electrodomèstics). El fundador d'un d'aquests restaurants mecanitzats, David Friedberg, afirma: "Podem passar-nos el dia debatent quines repercussions té per als treballadors amb salaris baixos del sector de

Quatre imatges de la mostra / RAMON FORNELL

Es planteja una evolució en positiu de les relacions íntimes marcades per la mediació de màquines o per la substitució directa d'una de les persones per un aparell electrònic

Obres com 'Recol·lectors' o 'Menja't el sol' ofereixen fantasies especulatives sobre la possibilitat d'usar biologia sintètica per nodrir-nos d'aliments futurs de carestia

genètica: "Si canviem l'entorn, haurem de canviar-nos a nosaltres per adaptar-nos-hi? Ens extingirem si no canviem la nostra forma de vida? Fins on podem arribar en la manipulació genètica d'organismes vius? Viuríem en un altre planeta?". Aquestes preguntes, en el millor dels casos, ens recorden els reclams publicitaris d'un film de ciència-ficció, cosa que no contribueix precisament a crear consciència ni inquietud davant l'amenaça alarmant de la destrucció del medi ambient o la consegüent carestia d'aliments.

Dins la secció, la cosa no millora. *El nostre pa de cada dia*, de Nikolaus Geyrhalter, és un vídeo on es poden veure una successió d'escenaris de fàbriques de producció en cadena d'aliments. Fa evident l'estranyament respecte dels sistemes de producció i processament dels aliments que mengem, però, a la llegenda explicativa de l'obra, només s'incideix en "la seguretat i el benefici" que suposa per a les consumidores la tecnològització de la indústria alimentària.

L'obra *Recol·lectors*, d'Anthony Dunne i Fiona Raby, és una ficció especulativa que es basa en la possibilitat d'utilitzar la biologia sintètica per nodrir-nos d'aliments no humans. "Imagina un grup de persones que comença a fer-se càrrec del seu destí...", diu la llegenda explicativa, que també adverteix: "El món s'està quedant sense menjar: segons les Nacions Unides, en els propers 40 anys, hauríem de produir un 70% més d'aliments". Resulta com a mínim inquietant que l'única instal·lació que proporciona dades objectives d'aquesta contundència proposi solucions en forma de fantasies especulatives, com també és el cas de *Menja't el sol*, de DiyBioBcn. Basada en el *respiracionisme*, falsa creença que defensa la possibilitat d'alimentar-se del sol, presenta tota una gamma de productes capaços de conferir l'ésser humà amb capacitats fotosintètiques. La llegenda explicativa es pregunta: "L'empresa facilitarà l'accés a aquesta tecnologia a zones de fam endèmica?".

La darrera secció, *La vida en els límits*, especula sobre la possibilitat d'alterar l'herència genètica i les conseqüències socials que podria tenir l'allargament de la vida. Inclou l'*Euthanasia Coaster*, de Julijonas Urbonas, la maqueta d'una muntanya russa aparentment dissenyada per matar aquelles persones que l'usin després de fer-les passar per diversos estadis que van de l'eufòria a la pèrdua de coneixement. La maqueta s'acompanya d'una sèrie de muntatges audiovisuals que presenten l'atracció fictícia com una experiència extrema, d'un plaer tan intens que condueix a la mort. La instal·lació es pot entendre com una reflexió irònica sobre la mort com a tabú, fenomen característic de les societats occidentals desenvolupades (i la seva estetització com a possible revulsiu) i sobre la cultura del plaer i l'entreteniment. No es convida, però, a qüestionar-se les implicacions ètiques d'aquests símptomes contemporanis.

Tota l'exposició, en definitiva, presenta una evolució futura clarament optimista a condició d'obviar o relativitzar les amenaces esmentades i, en tot cas, tendeix a presentar-les com a ficcions mes pròpies d'un guió de Hollywood. Així, en paraules del mateix Hawking, "seria un error, possiblement el pitjor error de la nostra història". ◀

la restauració, però no em sembla just. Si un augment de la productivitat implica que la reducció de costos es traslladi als consumidors, els consumidors tindran molts més diners per gastar-los en un munt de coses". Aquestes declaracions ens poden donar una idea del to que predomina al suplement.

Buits narratius

Però tornem a l'exposició. Dèiem que està dividida en quatre categories. La primera d'elles, *Capacitats augmentades*, pretén plantejar interrogants relatius a l'abast de la bioenginyeria i tracta de delimitar la definició de *cyborg*. Entre algunes propostes interessants, com són un projecte per fabricar pròtesis de baix cost o una *performance* de l'artista Regina José Galindo -en què un cirurgià plàstic assenyalava sobre el cos de l'artista les zones on faria intervencions quirúrgiques per obtenir el cos perfecte segons els canons de bellesa occidentals-, la secció no abunda en els perills que representa la bioenginyeria ni en els interrogants ètics que planteja. Ben al contrari, s'hi presenta un dispositiu -l'*Avatar Machine*, de Marc Owens- que, mitjançant una càmera de vídeo connectada a un visor, permet autopercebre's com a protagonista d'un videojoc de realitat virtual i propicia un distanciament que permet "alliberar-se de les

inhibicions i les cotilles morals i descobrir els comportaments més ocults i reservats". No es mencionen els efectes potencials d'aquestes experiències de distanciament, ni de la consegüent confusió entre el món real i el virtual.

La següent categoria, *Trobar-se amb d'altres*, planteja una evolució en positiu de les relacions íntimes marcades per la mediació de màquines o per la substitució directa d'una de les persones per un aparell electrònic. Aquesta secció inclou la instal·lació *The machine to be another*, de Be another Lab, una experiència interactiva que ajuda a potenciar l'empatia cap a d'altri. Es troba a faltar, però, alguna reflexió sobre les causes que podrien fer necessaris aquests dispositius. Ens resulta paradoxal, una contradicció no explicitada, que a la mateixa secció s'hi trobin aparells que responen a la necessitat d'estimular el sentiment d'empatia i d'altres que promouen la mediació (o el protagonisme) de màquines en les relacions afectives i sexuals.

Fantasies sobre l'alimentació

Totes les seccions se'ns presenten amb un títol acompanyat d'una sèrie de preguntes retòriques que pretenen ajudar-nos a reflexionar sobre l'assumpte en qüestió. També és el cas de *Dissenyant l'entorn*, on s'aborden el deteriorament del medi ambient o la manipulació

El negoci de la guerra en nom de la pau

L'expert en desarmament Pere Ortega despulla en un llibre les maniobres amb què els 'lobbies' militars aconseguixen que augmentin les despeses en defensa

Ortega és president del Centre Delàs d'Estudis per la Pau

Àlex Romaguera
@AlexRomaguera

La guerra ha esdevingut una màquina de fer diners. Prova d'aquest desfici per enriquir-se a costa dels conflictes armats és que els escenaris de pau són inversament proporcionals al nombre d'armes que maten amb el mínim esforç i la màxima eficàcia possibles. Si els exèrcits havien de blindar-nos la seguretat, la realitat demostra que han incrementat els conflictes i, en conseqüència, els drames humanitaris arreu del món.

Aquesta cursa armamentista només s'explica per la influència dels lobbies que s'encarreguen de produir i vendre els seus artefactes. Així ho detalla l'activista i expert en desarmament Pere Ortega, per qui la indústria de la guerra ha penetrat als consells de ministres fins a aconseguir que els estats es pleguin als seus dissenys i, a costa dels nostres impostos i l'interès general, col·loquin els seus productes al mercat. Part de l'estudi d'Ortega queda recollit a *El lobby de la indústria militar española*. Adónde van nuestros impuestos (Icaria, 2015). Al llibre, es detallen les argücies que han utilitzat els governs del PP i del PSOE per desviar la despesa militar dels pressupostos de Defensa. Segons indica el president del Centre Delàs d'Estudis per la Pau, el mecanisme principal són els Programes Especials d'Armament (PEAS), mitjançant els quals els respectius ministeris han finançat, a interès zero, projectes clarament militars com els avions Eurofighter (EF-2000), els helicòpters NH-90 o les partides integrades sota el paraigua de la recerca i el desenvolupament: convenientment revestides de bondat civil, contribueixen a fabricar les armes que porten incrustades aquests aparells. D'aquesta manera, diu Ortega, es dona la paradoxa que mentre Defensa es vanta d'haver reduït els fons durant els últims exercicis, els PEAS han augmentat cada any de manera exponencial, cosa que "constitueix un perjudici per al conjunt de la societat".

Transaccions tacades de sang

La suma d'interessos encreuats de les empreses fabricants d'armes i les forces armades espanyoles es comença a forjar amb l'entrada de

l'Estat a l'OTAN. És llavors quan s'apliquen els programes que l'Aliança Atlàntica manté amb la indústria de l'armament, una transacció que suposa la transferència d'una suma important de diners públics a les grans fabricants.

El procés de portes giratòries que es produeix entre l'esfera pública i els representants de les companyies armamentístiques s'inscriu en aquesta lògica. És el cas de l'actual ministre de Defensa, Pedro Morenés: abans d'entrar en política, havia estat president d'Instalaza, una empresa dedicada a produir mines antipersona i bombes de dispersió, i d'MBDA España, la matriu on participen els tres principals fabricants de míssils d'Europa. El secretari d'Estat de Defensa, Pedro Argüelles, havia presidit la filial nord-americana de Boeing, proveïdora a l'Estat espanyol dels avions de combat EF-18 Hornet, AV8V Harrier i de l'helicòpter Chinook.

Però, de la mateixa manera que Morenés i Argüelles han transitat cap a la política des de l'empresa privada, diversos càrrecs públics han acabat ocupant responsabilitats directives en companyies militars. Els antics alcaldes dels municipis guipuscoans de Deba i Sant Sebastià, Joaquín Aperribay i Ramón Labayen, van entrar a SAPA Placencia, una important fabricant d'armes, després d'abandonar els respectius consistoris. Així s'entén, diu Ortega, l'"enorme bombolla d'armaments" registrada a la Unió Europea. El deute acumulat per l'Estat espanyol amb programes d'armes suma 35.000 milions d'euros, de resultes del qual les arques públiques han quedat esllanguides per invertir en serveis de primera necessitat.

Si, a això, hi afegim el fet que l'exèrcit està ple de soldats que no participen en operacions i que l'armament de què disposa no és eficient per a la defensa ni s'usa en cap missió, es pot concloure que estem davant d'una maquinària que l'únic que fa és empobrir el país. Un "fraud democràtic" de proporcions gegantines, explica Pere Ortega, que només podem combatre mitjançant la mobilització social i les campanyes a favor de la cultura de la pau i de la transparència en la gestió del diner públic. ◀

Segons l'autor d'*El lobby de la indústria militar española*, la dilapidació amb la compra d'armes és un frau democràtic de proporcions gegantines

La Directa utilitza els serveis de **foli verd gràfiques**
C/ de la Llibertat 44, Barcelona
foli@foliverd.net

bodega **La Risa**
OBRIM CADA DIA
AV. VALLCARGA 81
VINI, VERMUT, TAPES I CERVESES ARTESANALS
ENTITAT CULTURAL SENSE ANIM DE LUCRE

COOPERATIVA AUTOGESTIONARIA
www.laciutatinvisible.coop
ATREVEIX-TE A IMAGINAR-LA

Terra d'escudella
www.tdk.cat
menú al migdia
carta de nit
taules d'embotits
amanides
patates braves
cerveses artesanes
cultura popular
exposicions
C/ Premià, 20 baixos, Santís (Bcn)
tel. 93 422 16 13

Assurances ètiques i solidàries
arc
COOPERATIVA
www.arccoop.coop

RESSENYES

El marxisme no és ciència-ficció, però...

Jordi Navarro Garcia

@jordi_nig

Davant les primeres planes de *Crónicas del neoliberalismo* que vino del espacio exterior, sembla que assistim a una relectura del clàssic modern d'Owen Jones *La demonización de la clase obrera*, de la mà d'una variant de Sheldon Cooper. Hi hauria dues diferències importants respecte a aquest personatge de la *sit-com* *The big bang theory*: ens trobaríem amb un erudit que ha bescanviat la teoria de cordes de la física per l'estudi en profunditat del materialisme històric i les ficcions intergalàctiques *Star Trek* o *Star Wars* per la *sci-fi* britànica *Doctor Who*. Així, Antonio J. Antón -que ha traduït al castellà, entre d'altres, obres de Slavoj Žižek- ofereix una anàlisi ben farcida i detallada de les privatitzacions ("seràs privatitzat", avisa l'enemic) que el thatcherisme i el nou laborisme van implantar al Regne Unit i, alhora, ens du a fer un viatge interplanetari seguint les aventures del Doctor.

Aviat, però, la nau anticapitalista del filòsof madrileny fa escala en altres latituds, com ara els Estats Units de Ronald Reagan (i de Nancy, la primera dama que va ser actriu a *Donovan's*

Brain, una pel·lícula del gènere), i també en altres dimensions desconegudes. D'aquesta manera, les reminiscències d'Owen Jones es dissipen com un holograma. L'assaig pren un vol emancipador quan l'autor centra la seva anàlisi, per exemple, en els videojocs *endless runner* popularitzats arran del pioner *Canabalt*, les infernals *workhouses* angleses, el solucionisme tecnològic de les aplicacions per a dispositius mòbils, o la realitat ultraprecaritzada i deshumanitzadora -somriure telefònic inclòs- dels *call centers*. A voltes, la lectura és farragosa i es converteix en un ball a tres bandes entre Kant, Hegel i referents de la ciència-ficció, només a l'abast d'aquelles capaces de sostenir la mirada a Sheldon Cooper. Ens trobem, però, davant d'una obra que satisfarà plenament les persones marxistes que frueixin de la ciència-ficció, tot i que aquestes aficions no són imprescindibles per gaudir de la seva lectura. ◀

LLIBRE

Crónicas del neoliberalismo que vino del espacio exterior

Autor: Antonio J. Antón Fernández

Editorial: Akal

Pàgines: 236

Fer humor agredolç de les converses amb ETA

Ignasi Franch

@ignasifranch

Aprofitant l'alto el foc definitiu d'ETA i el descens de la crispació en l'escena política basca, el guionista i director Borja Cobeaga (*Pagalantas*) va signar aquesta comèdia trista sobre les converses mantingudes pel govern Zapatero i la banda armada. El polític socialista Jesús Eguiguren va inspirar el protagonista de la història, un home maldestre i benintencionat que intenta obrir un procés de pau. Els desacords i els moments d'entesa humana amb els interlocutors, les petites traves i les grans discussions, amenitzen un relat concís i, en general, força sobri. Cobeaga aposta per una producció petita que s'allunya de la farsa i de les provocacions que propulsaven el seu treball al programa televisiu *Vaya semanita*. El cineasta defuig la lògica del gag permanent i combina els elements satírics amb una certa observació de la quotidianitat, inclosos els

laberints de retòrica i contraretòrica de les dues parts. En el rerefons, apareix una idea recurrent: l'atzar, el factor humà, les petites coses, poden fer triomfar o fracassar fins i tot un procés de pau.

Entre línies, sembla que Cobeaga i companyia pretenen esberlar les dinàmiques frontistes. L'aposta per un antihero que tendeix a anar per lliure, d'una mena de Quixot un xic caòtic i desmanegat, facilita que públics de sensibilitats diverses se sentin confortables amb la proposta. La presència de l'actor Ramón Barea, la seva capacitat per generar comicitat i, alhora, reflectir un dolor soterrat, dota d'humanitat una narració que sembla anar més enllà de la defensa genèrica del diàleg. Perquè el realitzador acaba *Negociador* mostrant com, després d'anys de silenci, uns veïns *abertzales* tornen a parlar amb el protagonista. Nascuda d'una experiència real d'Eguiguren, l'escena suggereix que la negociació va ser útil, que va restablir ponts personals tot i el fracàs polític. La pel·lícula, probablement, mereixia més repercussió i la seva edició videogràfica li regala una segona vida. ◀

DVD

Negociador

Director i guionista:

Borja Cobeaga

Editores: Avalon - Cameo

Durada: 80 minuts

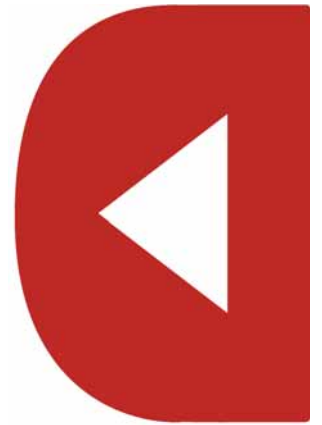

FES UN TRIO!

Subscriu-te amb 2 persones més i us regalem 3 samarretes!

Més informació a www.directa.cat

*Promoció vàlida per a les subscripcions al paper

inDirecta

“El tràfic de persones existeix perquè hi ha prostitució”

/ ANNA CELMA

Alex Romaguera
@AlexRomaguera

Com vas entrar en el món de la prostitució?

La meua història és similar a la de moltes dones empobrides que busquen una sortida econòmica i, mentre ho intenten, cauen en una xarxa d'explotació sexual. Si hagués tingut una feina, un sostre i una educació dignes, no hi hauria entrat. Però l'Estat i les agències internacionals que fan negoci amb la prostitució només m'oferien informació i profilàctics perquè continués exercint. Vaig entrar-hi, doncs, empenya per la fam, el fred i la desesperació.

No tenies cap altra alternativa?

L'altre camí era robar. Per això considero que la prostitució mai no és autònoma ni lliure, sinó que té els mateixos efectes que un camp de concentració perquè representa la violació física, psíquica i emocional de qui l'exerceix.

D'una manera o altra, tothom utilitza el cos com a força de treball per sobreviure, no trobes?

No es pot comparar. La destrucció física i psíquica de qui pateix la penetració anal, vaginal i bucal diàriament és terrible. Quina dona pot suportar 50 penetracions cada dia? Quina dona pot acceptar que se l'obligui a interrompre la menstruació per no tacar de sang els clients? Es triguen anys a superar aquest calvari. I no hi ha programes que ens ajudin a reconstruir-nos com a subjectes actius ni a trobar una feina que ens permeti prosperar.

A les persones que decideixen exercir la prostitució voluntàriament i consideren que és una feina tan digna com qualsevol altra, què els diries?

Que s'avenen a la mentida segons la qual elles tenen una mica de poder, quan qui el té realment són els homes que compren els seus cossos. No es pot dir, doncs, que la prostitució sigui una feina quan la violència exercida és tan gran. Respecto que cada dona faci el que vulgui, però no s'ha de reivindicar com una feina.

Alguns col·lectius s'han organitzat perquè l'activitat estigui reglada i s'exerceixi lliurement...

La paraula *feina* la imposen les agències internacionals per

dignificar les prostitutes i això fa que elles l'acceptin com una cuirassa per sobreviure a la humiliació que significa. És a dir, per mi, hi ha tres maneres de relacionar-se a través del sexe: una és fer l'amor; l'altra, tenir bon sexe, i finalment, la prostitució, on els homes exerceixen el seu poder sobre la puta. Tant se val amb quina actitud hi vagin: paguen per tenir una vagina com si es tractés d'un objecte. I les dones no som mercaderia. Insisteixo: aquesta violència no es pot sindicalitzar ni regularitzar, sobretot quan el 90% de les dones actuen obligades per xarxes o màfies organitzades. Al cap i a la fi, el tràfic de persones existeix perquè hi ha prostitució.

Però aquelles persones que, ja sigui per una discapacitat o per altres motius, no poden gaudir del sexe quina sortida tenen?

A aquests grups, cal ensenyar-los a tenir sexe sense convertir-los en agents prostituïdors. Hi ha prou especialistes que els poden acompanyar a conèixer el seu propi cos i gaudir-lo a través de la masturbació. Pagar per gaudir del sexe, en canvi, significa cosificació i, a partir d'aquest moment, les dones ens convertim en objectes d'ús i abús.

Quines mesures caldria adoptar per acabar amb tot això?

La base de la violència és la demanda. Sense homes que vagin de putes, la prostitució s'acabarà. Cal perseguir penalment els clients i que comencin a relacionar-se amb les dones des de la no-violència. Un camí paral·lel al de la desestructuració de la masculinitat violenta que reproduïxen la majoria dels homes i de la qual les dones som la víctima principal.

Cal un canvi cultural entre els homes?

Els homes s'han de qüestionar el xoc de privilegis que planteja aquesta societat patriarcal, on els referents d'èxit són aquells que ostenten el poder sobre les dones. Mentrestant, les dones hem de reivindicar el dret al nostre cos i a tenir veu pròpia. Això implica exigir als governs que ens proporcionin feina, salut, habitatge i educació. Només així podrem decidir lliurement què volem fer quan siguem adultes. ◀

Sonia Sánchez Exprostituta

Si algú va a Buenos Aires i pregunta per la plaça Once, li explicaran que és un dels forats negres de la prostitució. És l'indret on Sonia Sánchez va passar un temps: després d'abandonar la feina domèstica pel sou paupèrrim que cobrava, va quedar a mercè de les màfies que comercialitzaven amb el cos de les dones. Sis anys de calvari que impregnen el llibre *Ninguna mujer nace para puta*, publicat el 2007. En aquesta obra, on estableix un diàleg amb l'activista María Galindo, Sonia recorda quan, amb tan sols disset anys –avui en té 51–, va marxar de Chaco per buscar-se la vida a la capital argentina. Segons ella, la prostitució és una mostra de la violència que exerceix la societat patriarcal contra les dones convertint el seu cos en un objecte de consum i mercadeig. A diferència de Putes Indignades i altres col·lectius, representa el sector del feminisme que advoca per adoptar la legislació dels països escandinaus, que sanciona els clients i promou mesures destinades a eradicar la prostitució.